

A HÉJ

Főszerkesztő :

KISS JÓZSEF

17.

XXX. évf.

Budapest, 1919. XV hó 7 n.

államügyész.

TARTALOM:

CSÉCSY IMRE: Lovászy.

KOMOR ANDRÁS: Huszadik
éve. (Vers).

ROZVÁNYI VILMOS: Góe Péter
utolsó ötlete. (Novella).

Toll és Tör.

SZENDE PÉTER PÁL: A nemzeti
eszme renaissance.

TURCSÁNYI ELEK: Tibia. (Vers).

BALZAC: Az istentagadó miséje. I.
(Elbeszélés).

RABINDRANATH TAGORE—
ZOLTAN VILMOS: Három dal
a «Kertész» ciklusból. (Mű-
fordítás).

Innen-Onnan.

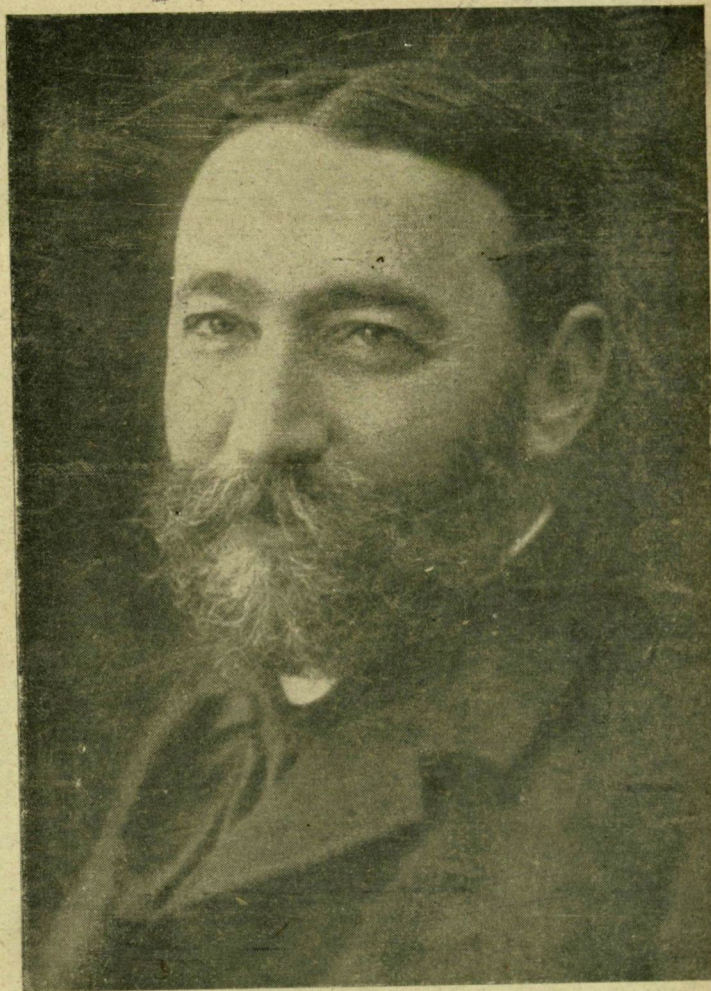
SEBESTYÉN KÁROLY: Simonyi
Zsigmond.

KÁZMÉR ERNŐ: Rózsa.

RAITH TIVADAR: A' művészet
céljáról.

Könyvekről. Színházi és művészeti
eseményekről. Közgazdaság.

1919. december 4.

SIMONYI ZSIGMOND.

Megjelen minden csütörtökön.

Előfizetési feltételek
 Egész évre . kor. 140.—
 Félévre . . . » 70.—
 Negyedévre . . » 35.—

Egyes szám ára 3 korona

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

Főszerkesztő: KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,
 V., Országház-tér 16. sz.

TELEFON.

Hirdetések
 felvétele ugyanott.

Budapest, december hó 4.

Értesítjük előfizetőinket és olvasóinkat, hogy „A Hét” az egész ország meg nem szállott területén szabadon árusítható, terjeszthető és senkinek sincsen joga ahhoz, hogy „A Hét”-et akár valamelyik vasuti állomáson, akár a hová irányítva van, elkobozza és elárusítóinkat a lap terjesztésében gátolja.

Azok az olvasóink, akik példányonként veszik meg lapunkat, ottani elárusítóinknál megérkezés után azonnal megszerezhetik lapunk legújabb példányszámát.

Vidéki előfizetőink az egész ország meg nem szállott területén, amennyire a mai vasuti közlekedés folytán lehetséges, rendszeren kézhez kapják lapunkat, „A Hét”-et, úgy mint régebben, a postahivatal kézbesíti és ugyancsak a postahivatal útján lehet utalvánnyal vagy postatakarékpénztári befizető lappal előfizetni.

Tisztelettel kérjük azokat a vidéki előfizetőinket, akiknek előfizetésük már régebben lejárt, hogy a megújítás dolgában minél előbb intézkedni sziveskedjenek, nehogy a lap küldése az előfizetési összeg késedelmes beérkezése miatt megakadjon. Azok a tisztelt előfizetők, akiknek eddig nem volt módjukban megküldeni a régi és új előfizetési összeg különbözetét, vagy egyáltalában az előfizetési összeget, sziveskedjenek azt postautalvány felhasználásával minél előbb hozzánk juttatni.

„A HÉT” kiadóhivatala.

Krónika.

Lovászy.

—dec. 3.

Némelyek szerint tulajdonképpen nem is bomlásról van szó, hanem épp ellenkezőleg: az erők további integritálódásáról. Pár napja megindult s mire e sorok megjelennek, bizonyosan végbe is ment egy törekvés, mely tán legexotikusabb eseménye lesz a furcsaságokban mostanság éppen nem szükölködő magyar politikának: két új cégérű régi pártnak, a munkapártnak s a függetlenséginek egyesülése. Lovászy pártja bomlófélben van s nagyobb része nyilván átolvad Lukács Lászlóék társaskörébe; ő maga pedig, akinek személye volt a választóvíz, mely ezt a folyamatot megindította s akit egyébként még nemrég az ellenzék reprezentatív manjéként ismertünk, úgy hirtelen, visszavonul a politikától.

Lovászy Mártonban a mai és tegnapi magyar történetnek egyik legrokonszenvesebb és tagadhatatlan, nem legjelentéktelenebb embere tűnik el az új nagyságok és régi kicsinységek közül, akik ma nálunk a politikai fórumon nyüzsögnek. Lovászy egyik csoportba sem volt sorozható s bár nem mond sokat ez a magyar mérték, fejfelkimagásodott mind a maiak közül. Nem volt új nagyság, mert ami érték benne, azt multjával szerezte: a függetlenségi politika mellett való becsületes, forradalomig kész kitartásával. De nem volt törpe sem ama régiek közül, akiknek méreteit a mai történések leplezték le, mert ami hibát elkövetett, most követte el, ezekben az áltató időkben, amikor a bölcsektől ostobaságot cselekedtek, mint amennyit a szamarak meg tudnának érteni.

„Vegyék tudomásul, hogy mi entente-barátok vagyunk!” — kiáltotta Lovászy azon az emlékeztető októberi ülésen a kormánypárt felé. Igaza volt: ő és Károlyi és a többiek valóban entente-barátok voltak és joggal lehettek, mert az entente akkor a végső győzelemig harcolni kívánó Németországgal szemben a békét jelentette. Talán jobban és meggyőzőbben és kevésbé kötelezően hangzott volna, ha akkor Lovászy azt mondja: mi a béke barátai vagyunk, — de hát akkortájt és különben azelőtt is mindig, Tisza is annak vallotta magát és Vilmos császár is és valóban kellett ez a hazaárulás-szerű hang, hogy felocsudjanak a kábult lelkek. Mi a győztesek barátai vagyunk, mondotta Lovászy s ez örvendetes hír volt és senkinek sem jutott eszébe megkérdezni, hogy vajjon a győztesek is barátai-e Lovászynak? Csak később derült ki, hogy a vonzalom, sajnos, nem kölcsönös. Lovászyék négy éven át csak titokban voltak az entente barátai, nyíltan azért megszavazták mind a nyolc hadikölcsönt, belementek a treuga deibe és a háborúért való felelősséget illetőleg semmiben sem tért el véleményük a Tiszáékétól. Négy éven át Lovászyék nem mertek emigrálni, mint például Masaryk csinálta, nem mertek nyíltan szembeállni a magyar háborús ideológiával, nem mertek nyíltan pacifisták lenni s minderre csak akkor szánták el magukat, amikor már minden elveszett s nem remélhattunk egyebet, mint a győztes ellenség

könyörületét, mint az entente meghatódását a bará-
érzelemnek e forró kitörése felett... Mégis: Lovás-
vászly akkori szava becsületes szó volt, mert ön-
feláldozó bátorság kellett hozzá, magára venni a
haza pusztulásának pillanatában a hazaárulás
ódiomát s mert Lovászy ezzel a szóval jóvá akart
tenni minden mulasztást, ami őt, Károlyit és egész
pártjukat terhelte.

Jött az októberi forradalom. Lovászy dereka-
san helytállott mellette mindaddig, míg meggyő-
ződése lépést tudott tartani a szociális reformok
haladásával s őszintén megvált tőle, amint tul-
gyorsnak ítélte a tempót.

kivülről az ürben, mint pozitívum és negatívum
között a Gauss-féle imaginárius szám.

A mának vonalán Lovászy nem tud elhelyez-
kedni többé. Nem volt meg benne az a hajthatat-
lan konzekvencia, ami naggyá tehetné volna az el-
mult tizennégy hónap alatt s másfelől nem volt
meg benne az a föltétlen forgandó-képesség sem,
ami elég kicsinnyé tehetné volna ahhoz,

Tragédia ez,
amin minden jóhiszemű ember bánkódhatik. Mert
akár az élen látnók ma őt, akár a minden válto-
záson keresztül önmaguk mellett kitartók sorá-
ban: mindenestre szívesen látnók. Lovászy Már-
tonnak hibáiban is becsületes, tévedéseiben is jó-
hiszemű, minden tettében korrekt és minden gon-
dolatában felvilágosult egyéniségére a magyar köz-
életnek még sokáig szüksége lesz. S egy becsüle-
tesebb, jóhiszeműbb, korrektebb és felvilágosul-
tabb korszak bizonyly újra munkába szölitja őt.

Csécsey Imre.

Huszdik évenre:

e vers egyedül enyém legyen.

*Fiu, büszke ne légy és ujongva ne rikolt a széllel
sem melledet ne dülleszd, sem gögös homlokkal az eget ne
[ostromold —
hiszen, mert huszéves vagy, semmi az, nem ünnep,
amit piros betűvel irjanak és lásd: érces haranggal
nem kongatnak tiszteletedre és a várost fel nem lobogózzák
és éltető tömegbe nem verődnek hangos emberek,
sem ablakodat fáklyák csóvázó lángja be nem aranyozza.*

*Bizony, bizony kár most elégedetten gyúrnod két kezed
és édes bort hörpintened boldog mosollyal ajkadon,
hiszen még márványszobrot sohasem faragtál s nem emeltél
fényes palotát magas tetővel s csillogó falakkal
és erős ökölcsapásod mázsás sziklát sose zúzott össze —
hiszen: táncolni sem tudsz, ahogy szokták vidáman ügyes
[társaid
virágzó berkek mélyein s rekedt hanggal elrontod jökedvű
[nótáikat
s fejed hiába törnéd, nem mondhatsz olyat, hogy kacagjanak
[felbűgő kacajjal
— hiszen: még meg nem mentetted te senki életét örvénylő
[folyamokból
sem égő házba hősen nem rohantál
és senkit meg nem öltél és nem loptál s nem szöktettél meg
[soha asszonyt:
neved sehol nem ismerik s nagyhangú szóval rólad nem
[beszélnek
s ha végig ballagsz szürkén egymagadba künn az utcán, rád
[ujjal nem mutogatnak.*

*Bizony, hidd el, hogy nem elég, ha Istenben hiszel
és minden este szóttalan imádkozol és nem elég, ha szereted
[anyádat
és atyád intő szava ellen nem vétkeztél eddig,
és nem elég, ha szereted a szépet, s merengő szemmel bámulod
a felhők nesztelen futását és lila vonalát a távoli hegyeknek
és olykor vágyón fordulsz vissza imbolygó lépésű lyányok
[után—*

Kétségtelen azonban, hogy a saját lelkiismerete előtt semmiféle indokolásra sem volt szüksége: ő konzekvens maradt, csak éppen nem a távolabbi, hanem a közelebbi multjához. Ahol azonban a multak között ilyen különbségtevés lehetséges, ott már könnyen eshetik szó inkonzekvenciáról s ott már kiteszi magát az ember annak is, hogy a multak kölcsönösen semlegesítik egymást. Ez történt Lovászyval. Ő és pártja ma nem a közrepen állanak demokratikus haladás és reakció között, hanem valahol fölöttük vagy alattuk vagy

és botor álmaid és néhány csöndes versed is — mind mind
[csak tűnő semmiség.
Fiú, büszke ne légy — bizony tán sírnod kéne inkább,
siratnod messziszállott éveid és elmúlt gyermekeségedet siratnod
[nod egyre,
döre kevélységedet, a vágyaid és megnemalkuvásodat siratnod
s az életed, a sorsod — és tévelygéseidért hintened fejedre
fájó gyásznek szürke hamvát s tüntén sok-sok áltató mesédnek,
eltékozlott hűsz évednek romjain csak sírnod, egyre sírnod,
amíg el nem némitják jajjaid a könnyek.

Komor András.

Gór Péter utolsó ötlete.

Irta: ROZVANYI VILMOS.

Az egyik Tompa-utcai kávémérés tulajdonosnőjét, akinek rút arca, ha megjelent a kirakatban, ellhízott meglepedést mondott az arra járóknak, — Gór Péter éhes és rongyos ember éppen egy meglepedés közepén, esti pénzsámolás közben megölte és kirabolta. Maga sem értette az egészet. Nem is tudta elmondani az esküdszék előtt, hogy hogyan „történt vele ez a baj?”

— Kérem szépen, nem úgy volt; ne tessék engem olyan buta gazembernek képzelní. Azt nem úgy csinálja az ember, hogy kilelesí, mikor lehet bemenni, mert az, ugye bár, gyanus? Ne tessék engem olyan butának képzelní. Utóvégre is, ha az ilyen szerencsétlenség megtörténik, az nem úgy megy, hogy előbb leskelődik az ember.

Péter soha nem lopott addig még egy gombostűt sem. Harmincöt évig való sorsa a nyomor pápasága volt. Automatikus litániája volt a nyomorról. Ha valaki megszólította s a rút októberi esőt szidta, de Gór Péter gyomrára nézett; akkor Gór Péter ezt mondta: „A gyomor a fő. Annak tele kell lenni. Hogy mivel? . . . Krumplival, kérem. A krumpli épp-olyan eledel, mint — a másik“. Minden egyéb tápanyag Gór életében és képzeletében a „másik“ néven szerepelt. Ha hogylétét kérdezték, de a kezére néztek, akkor ez volt a betűszerint is mindig egy litánia: „A munka a fontos. Azt bírni kell és szeretni kell. Én nagyon szeretem, kérem . . . Nem igen kapok. Nem igen értek egy „F a c h á r b á j t o t“ sem! Az ilyen, mint én, csak napszámos, kérem“ . . . Ha a lába akadt valaki szemébe:

„Óh sokat kell szaladgální, de az a jó! Tyhúí, az a jó! Mert ültilben megbüdösödik az ember. Meg, meg“. És bólogatott komolvan, nagy-nagy komolvan, emez egyszerű és neki mindig elég mély erkölcsben, mely szerint a gyomornak a krumpli, a kéznek a munka s a lábnak a szüntelen talponlét az egyetlen és méltó kiegészítése az életben.

Soha semmi büne, gonosztette; soha nem szidták, soha meg nem bántották, annvira nem volt útiában senkinek s nem törte kenvere sarkát senkinek! Így soha semmi méltatlanság nem esvén vele, nem bírta el azt sem, hogy butának higgyék:

— Kérem, nagyon buta az olyan ember, aki úgy megy g v i l k o l n i, hogy előbb leskelődik. Micsoda egy buta is az olyan, kérem? Én úgy voltam, kérem, hogy . . . hogy . . . hogy . . .

És még eldadogni sem tudta a maga esetét, de méltatlankodásában szakszerű előadást tartott az „ügyes“ gyilkosságról, mire halálra ítélték. „Halálra ítélték!“ . . . Ó bizony nem igen értette meg ezt sem. Csak fölakadt a tekintete a terem egyik sarkába, ahol a szeme kérdése nem tudott áttörni, hogy falon túl lévőket, — valakiket, akik őt végre megértik s nem tartják butának, megkérdezhetne erre a dologra vonatkozólag. A „kötél általi halál“-ra vonatkozólag.

Amikor kifelé kísérték a szápalomtól siri csöndbe merült teremből, az egyik foglár, akinek szívében az Isten ötödik parancsa mellett, mindig ott szokott orgonálni az egyetemes emberi, közös bús nyomorunkat illető igazság: „megbocsáss, mert nem tudia, mit cselekszik“, — a foglár visszafordult és elkékvült szemmel mérte, nézte, emlékitette magának az elítéltet. S mikor szeme a Péter gyomrához ért, Péter megint mondta:

— A gyomor a fő. Annak tele kell lenni. Mind-egy, hogy mivel!

A másik foglár, aki viszont mindig csúfolni szokta az elítélteket; minél terheesebb volt a bűntetésük, annál jobban, — nem állta meg, hogy oda ne bökje:

— A kendé már, komám, aligha lesz tele egy-nél többször. Még krumplival se.

S mikor kitérték a teremből, tovább gunyorgott.

— Hennyóval! Avval telik meg kend holnapután . . . Azzal se sokáig . . . Ott már a kend gyomra fogyik s nem az, amit belétöm. És röhgött egyet.

Ekkor kezdett, a „baj“ két hónapja multán, először megmozdulni Gór Péter értelme, hogy a maga baját is megértse végre. Megértette, hogy kiverik őt abból a világrendből, melynek értelme szerint a gyomornak a krumpli, a kéznek a munka s a lábnak az örök útonlétel illik. S ez végtére is, mert Gór Péter soha még csak nem is haladzott holmi metafizikai értesültséghez, — az egyetlen életlehetőség volt előtte.

És ez most meg fog szünni.

Rettenetesen megijedt. A félelem, mint a villám, beütött a testébe. A fogai összeverődtek, holt csodálatosan meleg és gyöngvöri tavasz hizelgett az embereknek; még a fogház udvarán is, még neki is; de ő fázott. Egy pillanatig maga is elcsodálkozott, hogy ő oly rettenetesen fázik. Ő fázik, holott a teste azt csinálja, ami illik az ilyen meleg időhöz: izzad. Valami borzasztó dolog van vele! Valamit nem jól csinált. Ahá, ez az! Valamit nem jól csinált. Ezért van ez az ostobaság, hogy a teste izzad és ő még is fázik.

Péter eddig mindig csak a teste embere volt. Most először érzett valami félelmes kettősséget magában és abban a pillanatban megtanult hazudni is. „Ami csinált, azt ő nem akarta csinálni“ . . . Ez az! Ezt akarta ő odabe is mondani az elnök urnak. És most már egész világosan emlékezett: hát persze, hogy ezt akarta! De hát mért nem mondta?

A gondolkozás következtében elmúlt a félelem és a kettős érzése is elmúlt. Nagyon egy-egész ember lett megint és elszégyelte magát előbbi gondolatáért: Ugyan már! Hogy a fenébe ne akarta volna ezt csinálni, mikor ezt csinálta!

Ekkor azonban, mint a hűdés, úgy érte idegeit a féltellem: hogy őt holnap felakasztják. Ujra kilelte a hideg és a kettősség érzése. Jaj, nem lesz ott az a másik Górpéter, aki nem csinált semmit s akit nem fognak felakasztani. S valami vad követelőzés volt benne, hogy holnap . . . izé . . . holnap! hát igenis holnap legyen ott „még egy“ . . . Itt megállt egy pillanatra . . . Nem volt elég világos érzése erről, hogy „még egy Górpéter“, csak eddig jutott, hogy „még egy“ . . . Még egy, aki aszondja, aki aszondja, hogy „én ezt nem akartam csinálni“.

— Én ezt nem akartam csinálni! — hangzott erősen, hangosan.

Rémülten a szájához kapta kezét és borzasztóan elszégyelte magát, hogy ő most hazudik.

És féltelmében az történt Péterrel, amit olyan sokszor szoktunk mondani emberekről, — „kicsérélődött“. Érezte, hogy „kicsérélték“. Már nem ijedt meg a hazugságtól!

— Én ezt nem akartam csinálni — fordult oda az örökhöz nyugodtan és már nem félve s csak az első pillanatban érzett a hangján valami idegen-szerűség.

A jóindulatú ör szelíden és jóváhagyóan bólintott:

— Bizony, bizony, nem tudta kend, hogy mit cselekszik!

A kárörvendő ör azonban dühöset mordult:

— Hát mi mást akart kend csinálni, ha nem ezt akarta?

Péter megszorult. Érezte, hogy csakugyan, ha ezt nem akarta, akkor valami mást kellett akarnia. Valami olyasmit, amiért nem akasztják fel. Holmi halvány reménység derengett benne, hogy, ha ő most elmondja azt a mást, amiért nem szokták az embert felakasztani, akkor megmenekül. De hát mit is kellett volna cselekednie?

És valami feszült óvatossággal, hogy el ne hibázza, előbb visszagonidolt arra, hogy mit is tett, hogy aztán ennek ellenkezőjét fellelhesse, ha kérdik, hogy mit is akart tenni? Tehát megölt egy asszonyt . . . Egy asszonyt . . . „Ölni asszonyokat“. Így tisztázódott benne a tett, amit elkövetett: „Ölni asszonyokat!“

Hirtelen felpattant a feje s pillanatig nagyra tágult a szeme azzal a dermesztő megvilágosodással, ami az örültek szemének állandó kisugárzása.

— Meg akartam házasodni! — mondta hirtelen olyan nagy hangon, amiben benne volt a szemrehányás is, hogy „hát Ti ezt nem tudtátok?“

És ettől a perctől kezdve, dühösen ragaszkodott ehhez a meggyőződéshez, hogy ő tulajdonképpen meg akart házasodni . . .

Valami különös kincs lett ez az ötlet a lelkében.

Világosan emlékezett most már mindenre. És ebben az emlékezésben világosan elváltak egymástól: egy „éhes“ Górpéter, akinek nagyon egyszerű és nagyon precíz erkölcsi voltak a krumplina, munkára és az örökös lőtás-futásra alapítva és egy „házasodhatnék“ Górpéter.

A „Házasodhatnék“ Górpéter különös lény volt: sokkal összetettebb az „éhes“ Górpéternél. Volt benne egy régi, egész faluhatárt árnyékba borító, nagy diófa, aki alatt hűsölt; egy minden este reggel ezüstszóval csendülő, kicsi harang;

egy kicsike-kicsike, még az Uristennek sem szemet-szuró, falusi kápolna-torony; egy akkorka temető, mint a Csépy kasznárék nyirkos, setétzöld konyhakertje. És voltak benne, Istenem, fránya, furcsa, bolondos pesti dolgok is. Katonasor, bús-bús vasárnap délutánok, Városliget, ringlispil és vágyak, vágyak, sok-sok tanka, bolond vágy, ami az éhes Górpéterből soha ki nem látszott.

Ennek a különös és szomorú „házasodhatnék“ Górpéternek mindig hazudnia kellett.

— Meg akartam házasodni! — mondta Péter most már egészen nyugodtan, sőt majdnem érelyesen, mert a kárörvendő ör szeme nagyon csipkelődő kedvvel gunyongott s kinevette.

— Majd odaát, ni! — bökött bütykös hüvelykével az ör az egek felé. — „Elveszi kend a kávésnét, oszt' minden rendbe lesz“ — és röhögött. Majd, — mert nagyon tetszik az ilyesmi a kárörömmek, — komolykodva: tárgyáló, megbeszélő hangon folytatta:

— Ugy tudom: nem rosszmódu asszony az, hallja kend! Van valami kis tejjgazdasága is a Liliom-uccában, néhány lova is, mi? Vagy kettő. Két lova, mi? Én csak aszondom, hogy jól jár vele kend! Vegye el!

Vigyorgott és nagy önmegelégedés áradt el az ör kárörömben; az a kicsiny, zsugori megnyugvása lelkének, hogy vele jóegészségű meg gondolások végén csakis ez történhetett volna. Tudniillik, hogy elveszi feleségül a kávésnét és soha az, hogy megöli.

De Péter füle csak az utolsó szavakat kapta el: „Jól jár vele kend“.

Egyszer már csakugyan jól kellene járnia. Most ugyan nem jól csinált valamit, de az most már nem baj. A fő, hogy ezután, most már valamivel jól járjon egyszer. Holnap egy Górpétert felakasztanak. Így gondolta, így volt benne pontosan, hogy „egy Górpéter“ fel fognak akasztani. A testét ugyan didergette valami nyirkos, őszi hidegség a meleg tavaszban, de most már őnmaga a nem fázott.

Intő és beborító anyaságra szomjazott és lám fölébehajlott a régi diófa. Jó tanács kellett; csendült a kis harang. Hit, hit, hit és egy végtelen nagy jóreménység kellett és kő-kőre halmozódván megállt benne a kicsiny kápolna, — nem dőlt el. Pihenni szeretett volna, le is ült, el is heveredett, de nem a fogház udvarán lett az elheveredése, hanem székfüvel, kanakalinnal burjánzó tavaszi sírkertben.

Akkorra már a teste is megduzzadt tavaszokkal; erdön-mezőn piros örömet hirdető, jó jó meleg emberrnyi, életet étető, itató, megtartó nedvekkel . . .

Csakhogy megrúgták és ráripakodtak.

— Megbolondult kend. Ugy elhever itt, mint egy girhes konflisgebe. Tisztesség arra a kis időre még, hé!

Ez a „girhes konflisgebe“ rettenetesen fájta neki. Benne már nem fájta, csak neki . . . Mintha soha nem is lett volna benne. Pedig, Istenem, lehetett benne, ha most is mondták neki.

Felállt és nagyon szomorú volt.

Ebédig, késő délutánig, míg még csak valamelyes fény juthatott a siralom-cellába, ágyán feküdt és a fejére húzta a takarót. Ő is azok közé tartó

zott, akik csak sötétben tudnak gondolkozni. Ha sem a világból, sem önmagából nem láthatott egy porcikát sem, csak olyankor tudott mindent elképzelni.

Most már nem hagyta nyugton az a gondolata, hogy meg kellett volna; később pedig, mikor elszibbadtak az idegei, hogy meg kellene házasodnia.

Órákon át feküdt is ezekben az órákban a kövér, Tompa-uccai kávésnének olyan tarka színváltozásai voltak „házasodhatnék“ Péterben, amelyeket az legszebb lányálmaiban sem képzelhetett magáról. Minden asszonyváltozat, ami meg tud születni a Városligetben, a ringlispil körül, a budapesti esti gázlámpa-fényben, egy napszámos képzeletében, végigorgonált Gó Péter lelkében. Százszor lett menyasszony a kávésnéből. Százszor öltözött pediglen olyan csodálatos színű selymekbe, amelyeket semmi mezők virága még ki nem talált soha. Olyan butorokat gyártottak köréje a legelőkelőbb budapesti asztalosok, teszem fel a „már három inással dolgozó Kiermayer a köruton“, amelyeket csak a tavak méhében csillogó gyémántpalotákban kapnak a menyasszonyok. Aranyhintóban az Istenig csodálatos nászutak estek, amelyek egytől-egyig a Ferencváros valamelyik külső uccáján kezdődtek és Técsőn át az Istennél végződtek. Técső, Budapest és az Isten: ennél több stáció nem akadt halandó és árva Gó Péter lelkében.

Egyszer csak nagy veszedelem fenyegette a magacsínálta pünkösdi királyságot. Valaki huzogatta a takarót s a réseken hidegség és napvilág szűrődött be Péterhez.

A kékszemű foglár küldte be fiatal lányát egy csupor kávéval. Honnan tudhatta volna; Istenem, hogy „éhes“ Gó Péter nincs többé? Hogy miután holnap ugyis felakasztják, hát sietett még ma meghalni. De hát a foglár csak arra emlékezett, hogy Péter a halálos ítélet után azonnal arról beszélt, hogy az ember gyomrának tele kell lennie. Hát kávéval küldött neki . . .

— Egy kis enivalót hoztam — hallotta Péter. A szavak értelme semmit sem jelentett, csak a szépen csengő asszonyhangra figyelt és nagyon mélyen elszomorodott. Minden, ami asszony, valami, távoli szomorúság, de egyttal nagyon fontos is lett, amióta eszébe jutott, hogy ő tulajdonképp „házasodni“ akart.

Ledobta magáról a takarót.

A lány, aki azt várta, hogy egy kisírt arcot fog látni, meglepődött a Péter szemekének különös és mélyfényű csillogásán.

— Milyen szép ember! — gondolta mély szájalommal és leült az ágy szélére. A tenyerében tartotta a párolgó bögrét, de nem kínálta.

Igy néztek egymásra néhány pillanatig a nagy csöndben. Künn ütemesen kongtak az ór léptei.

Gó eszmélete különösen tiszta volt.

— A maga édesapja van kint? — kérdezte nyugodtan s valami halvány szomorúság derengett a hangjában.

— Nem. Hatig a Kruspér bácsi vigyáz.

Gó hirtelen nagyon illetlennek találta, hogy olyan gombolyodottan, rendetlenül ül az ágyon és felállt . . .

Megint hallgattak.

A lány odakínálta az ételt.

— Mondta apám, hogy maga szeret enni.

Péter oda se figyelt. Lassan fel és alá kezdett lépdelni a szobában. Erősen gondolkozott. Arra a nagy színes szerepre gondolt, amit holnap, végig kell csinálnia, nehogy véletlenül őt is felakasszák. A halántékát szorongatta.

Mit is csinált az a másik? Erősen gondolkozott. Ja, igen! . . . Nehezen, nagyon óvatosan merete megfogalmazni: „Asszonyokat ölt“ . . .

Kicsit megrázkódott; de sikerült. Sikerült kikerülnie azt az érzést, hogy ő ölt asszonyt.

„A lány is felállt, letette a kávéval és ki akart menni.“

Valami ijedt vakkanás tört ki halkán a Péter torkán. Valami távoli szomorúságot akart közele hozni.

— Ne hagyjon itt!

És ekkor világos érzése támadt! Neki be kell bizonyítani, hogy nem ölni akart asszonyokat.

— Maradjon itt kérem. Csak egy kicsikét, kérem. Nagyon szeretnék beszélgetni — ravaszkodott; bár még nem tudta, hogy mit akar mondani, — vagy tenni?

A lány kinyitotta csodálkozó, nagy szemek és ott maradt. Várt.

Gó nem mert a lányhoz közelíteni, de megnyugodott. Az a fő, hogy a „bizonyíték“ itt maradjon. Ezt a szót Péter az esküdtzéki teremben tanulta: bizonyíték. „Nincs rá bizonyíték, van rá bizonyíték“. Emlékezett, hogy az a magas barna úr, aki őt annyira szerette odafent a teremben és mindig „pártolta“, annak sohasem volt bizonyítéka; a másiknak, annak a vörös nyakunak, aki őt folyton szidta, hogy a szája is habzott bele, viszont mindig volt kettő-három is. És emlékezett, hogy mennyire sajnálta ő akkor azt a barna urat, amint ott vergődött?

A lány állt és várt kissé izgatottan a halálos csend miatt.

Gó Péter leült és maga elé meredt. Kínlódott. Mint a barna úr. Szeretett volna valamit mondani; nem mert. Vonaglott, mint, aki valamit elfelejtett.

És akkor együtt vonaglott vele és benne a régi tanyaház öreg fája; az ezüst harang, aki az elébb órákon át menyasszonyokat invitált Péterben. Vonaglott, a kis kápolnatorony és kicsi hegyes tornyával nagy sebeket szúrt a lelke bőrén.

Be kell bizonyítani! Be kell bizonyítani!

És lassan indult a lány felé, akiből akkor már nagy szájalom sugárzott a vonagló emberre.

Olyan volt Péter arca a kintől, mint valami bozsogó hernyófészék. Barázdák keresztül-kasul az egész arcon. Egy furcsa térkép a lélek régi utazásairól és állomásairól; furcsa térkép az arcon, amilyet nagy zápor után a hernyók vándorlása rajzol a talajba.

Már tompa homály volt a szobában. Csak a szemek csillogtak. De az olyan kis mennybolt, amilyen egy szobában elfér, tele lett velük.

Péter odaért a lányhoz és önkéntelenül erősen megfogta a karját. Nem volt egy gondolata sem.

A lány a karját felhajlította, úgy, hogy az kicsuklott a férfi kezéből.

Olyan volt az egész, mint két verekedő ember mozgulata, holott semmi ellenséges érzése nem volt egyiknek sem.

A lány szelíden kérdezte:

— Akar valamit?

Péter, aki csak önmagával volt elfoglalva azóta, hogy a lány nem ment ki, most megijedt, hogy itt fogják hagyni.

— Be akarom bizonyítani — mondta hirtelen és könyörgősen.

Elment távolabbra, hogy el ne ijessze a lányt, mert érezte, hogy amit mondott, annak semmi értelme a lány számára. Gyorsan lihegve magyarázkodott.

— Kérem, micsoda piszokban éltem én? Hogy juthatott volna eszembe, hogy megházasodjam? Tessék csak nézni — és tele lett a szíve tanító lelkesedéssel — Tessék csak nézni. Az ember egy vacak parasztleány. Na már most eljön Técsőről és már most csak vacak munkát adnak neki, mert a jobb munkához nem ért. Kell ezt a bűdös, rohadt pálinkát inni, mert csak szalonna van, meg kenyér. Na! És akkor az ember, persze, részeg és piszkos . . .

Most a lány ment közelebb hozzá és megfogta a kezét.

Péterből kifeszült a vad akarat: be kell bizonyítani! be kell bizonyítani! . . . Ő nem ölni akarta az asszonyokat.

— Kérem, én mindig is csak házasodni akartam. De mindig éhes voltam.

A lányt a szájalma egészen közel, testvérvényi közel vitte a férfihoz és meleg, lánysága fölcsapott a szenvedő ember homlokára.

Péter remegett: be kell bizonyítani, hogy ő az asszonyokat szereti!

S mint valami nagy esetlen barna medve a tölgyvámnyék ibolyáia után; lomha, de roppant erejű ivvel nyult ki belőle a „házasodhatnék“ Péter.

A lány fehér nyaka világított a homályban és Péter rátette a kezét. A lány kicsit összerezzent, de aztán az idegeibe jutott a szájalmon keresztül az az első érzése, mikor Pétert meglátta: „Milyen szép a szeme?“

Péter a lány rezzenésére visszahökken.

És magyarázkodott:

— Ne tessék tőlem félni kérem. Ha valami szép, nem azért nyulok én érte, hogy összetörjem, hanem, hogy megsimogassam, megsimogassam . . .

A hangjában valami végtelen, leigázó szomorúság csengett és levette kezét a lány nyakáról.

Nagyon szép volt ez és a lányba, mint egy kis egér, belopózott a vágy. Ő simult közelebb.

Péter pedig magyarázkodott:

— Nem csinállok én olyat, kérem. Ne tessék engem olyan bűntudat képzelni. Tudom én, hogy nem lehet csak úgy ajtóstul. Előbb sokáig kell szeretni, szeretni valakit, hogy az ember megkívánhassa. Előbb leskelődik, körüljárogat az ember, hogy mi szép? mi kell? Csak úgy ajtóstul nem lehet, kérem.

És szakyszerű előadást tartott az „ügyes“ szerelemből.

S erre a lány elhajlott tőle és a vágy, mint egy kis egér, kilopózott belőle . . .

Ekkor kapott utána Péter s egy hirtelen vágyhullám hátán felvetődött benne delután mind a száz menyasszonya, a néma tőfenék gyémánt palotáiból való mind a száz kegyetlen. És a száz meg száz sutaság, balogság, ami együttvéve „éhes“ és

„házasodhatnék“ Pétert jelentett, dühösködött vad keserőséggel.

— A keserves istenit! — vetette rá magát a lányra, akinek dereka megroppant az ölelésben; azonban finom és ügyes macskavillanással szökött ki a rázuhant szikla alól.

Péter arccal beborult az ágyba. Párnáit gyűrte, ölelte. Nem vette észre, hogy a lány kisiklott. Soha ennyi puhaságot és melegséget még nem kapott az ő melle és az ő karja. Csókolt, ölelt.

— Én tudok szeretni! Tudok szeretni! Nagyon tudok szeretni! — üvöltözte.

És csókolt és ölelt és bírlalt száz meg száz menyasszonyt, akik egytől-egyig Hágár lányai voltak.

Toll és tör.

Krakóban, a Szobieszky-kaszárnya udvarán, agyonlőttek egy hadimilliomost, mert a katonai raktárakból lopott sok ezer bakkancsot megvette és lánc-kereskedelem útján eladta. . .

Nehczen sóhajtunk a hirre, s irigyen gondolunk

a jó krakóiakra, akik fölött még öröködnék kemény bírák és szigorú törvények. S itt ne akadjon senki puha-szívű ember, s ne hozakodjék elő senki semmi formulával, itt az is büszkös, aki valamilyen kilencvenkettedik paragnafusra gondol. Mert a kilencvenkettediket egyszerű gyilkosok, megtévedt betörők és más jámbor bűnösök számára eszelték ki, de a gonosztevő gazdag, ki télvíz idején a rongyosok nyomorán hizlalja magát egyre kövérebbre, nem kaphat részvétet. Bakkancs . . . nyers, de jó, becsületes csengése volt a szónak nálunk valamikor, ma fájdalom és gyötrelmes emlék, a háboru szörnyű sötétjében a legsötétebb folt. A Kárpátok tetőin térdig hóban álltak, ifjak és öregek, csupasz-szájuak és ősz-bajuszuak, s a vér bomlott szüretjén, a hiénák már előre csámicsogták a lefagyott lábalkmalk. S hol volt a törvény, mely lecsapjon a mások életén lakmározókra? Sok hü-hó, s aztán folytak tovább a dolgok, s a következő héten már kabaré-tema lett a papir-bakkancsokból. S hol van arra is a törvény, — vagy nem háboru ez, nem megy-e vérre, mikor ezrek és ezrek sinylődnek éhezve. Lánc-kereskedelem, — persze furcsa, iszonytató, sőt egyetlen nálunk a gondolat, hisz hogy felkelünk, már találkozzunk vele, s éjjel az ágyunkig elkísér. „Lánc-kereskedelem“, kár is ily mereven, barátságta-

nul mondani. Egyszerűen csak „láncolás” elég, sokkal közvetlenebb, kedvesebb a szó így. Halálos ítélet? A láncosokkal együtt még kipusztulna maga a láncolás is, — s a mindennapi, meghitt ismerősnek csak nem kívánja senki a halálát!

Hét vagon élelem, ruha érkezett Hollandiából a pesti éhező, fázó gyermekeknek, s a keresztény Magyarország kizárólagos jogu képviselői nagy diadallal látták ebben a művelt nyugati ország szimpátiáját irántuk, s a rendszerük iránt. A „keresztény magyarság” nagy erkölcsi és diplomáciai sikere a hét vagon élelmiszer és ruha, — állapították meg — s mint ilyen, természetesen egyben tiltakozás is az istentelen szociáldemokrácia ellen. Ez így egészen logikus, s a baj csak másnap történt, amikor tudniillik az derült ki a küldött üzenetből, hogy akiktől a hét vagon élelem, ruha jött, nem mások, mint egy rotterdami gyár... szocialista munkásai. A szocialista munkások ugyanis, tudvalevőleg tisztán csak anyagiakkal törődve, napi munkájuk után még együttmaradtak a gyárban, s külön ugynevezett túl-órákba fogtak, szombaton esténként, sőt vasárnapon is. Addig dolgoztak a hollandi munkások, míg végül együtt nem volt a hét vagon élelem és ruha. Rideg materialista észjárással arra gondoltak ugyanis, hogy még a mezők lilomját is csak ruházni, a lég madarait is csak táplálni kell valakinek. Azért nem kell félteni a ványadt, apró pesti gyerekeket a hollandi szocialisták küldeményétől.

Krónika II.

A nemzeti eszme renaissancea.

— dec. 3.

A nemzeti eszme alig több száz évesnél s ez aránylag rövid idő alatt szédületes karriért futott meg. Napoleon, mint a világtörténelem minden valóban nagy győzője — nemcsak seregeivel győzött, hanem egy új ideológiával is. A dinasztikus principium szerint felosztott, magánjogi patrimoniális elvvel összetákoltt Európában Madridtól Moszkváig ő hintette el a nemzeti eszme magvait. És az elhintett magvak jóltermő talajra találtak. „A nemzetiségi irányzat és mozgalom teljesen karöltve haladnak és az 1848-iki forradalmak so-

rozatában, amelyek egész Európán végighaladtak, ezt a két eszmét a legbensőbb kapcsolatban találjuk.” (Pulszky.) A nemzeti eszme bölcsője a nagy francia forradalomban ringott és térhódítása mindenütt a dinasztikus és feudális rendek háttérbe szorítását jelezte. A nemzeti érzés a népet közelebb hozta az államhoz s ebből a frigyből született meg az államilag akaró és cselekvő nép produktuma: a nemzeti állam.

A nemzeti érzés, tehát minden élni akaró és életképes népekre legsajátabb immanens tulajdona lett. Jól mondja Széchényi: „Minden népnek valaminthogy megvan geniusa, úgy megvan saját eleme is, melyből ha kiesik... kettétörök azon költői zománc, mely nélkül rideg pálya a hosszú élet... s az emberi kebelben rejtőző isteni szikra álomkórságba sülyed.” A magyar nép a nemzeti szempontból teljesen céltalan és mégis mérhetetlen sok vér és anyagi áldozatot követelő háboru után forradalmak karjaiba vetette magát, „kiesett saját eleméből”, „álomkórságba sülyedt.” A nemzet elalélt, mintha vérkeringése is megszűnt volna, tetszhalott volt. Emlékezzünk arra a soha el nem felejthető képre, hogy az ezeréves magyar állam millenniumi emlékművét május elsejére tetőtől-talpig vörösbe öltöztették. Vörös szövet takarta el Szent Istvánt, Nagy Lajost, Mátyást és — Ferenc Józsefet. Vörös szövet és szovjetcsillag a bolsevizmus szimbólumai kerültek a magyar nemzet szimbólumai helyébe. Ahol a honalapító Árpád lovasszobrának kelle állnia, a szocializmus apostolának: Marxnak a szobrát állították. A kommunizmus nemzettagadó ideológiája szembe került a nemzetivel. (Nemzettagadót mondunk és nem nemzetközit, mert kulturnemzeti és nemzetközi nem zárják ki egymást, sőt több tekintetben egymás kiegészítői. A bolsevista ideológia azonban ilyen értelemben nem nemzetközi, hanem kategórikusan nemzetellenes, sőt nemzettagadó.) A nemzeti és a bolsevista nemzettagadó ideológia között élet-halálharc fejlődött ki s ma már örömmel állapíthatjuk meg, a harc a nemzeti javára dőlt el. Amiben senki egy pillanatig sem kételkedhetett a nemzet, mely kiesett eleméből, álomkórságba sülyedt, felébredt, a tetszhalott életre kelt. Az idealista történész reményeihez nem férhetett kétség, mert hitt a nemzet géniuszában, de nem kételkedhetett a történelem ökonomista szemléelője sem. Hisz Marx tanítja, hogy „az anyagi élet termelési viszonyai szabják meg általában a társadalmi, politikai és szellemi életfolyamatokat”,... de... „társadalmi alakulat sohasem pusztul el, amíg ki nem fejlődött minden, benne megfőző termelő erő; s új magasabbrendű termelési viszonyok sem lépnek helyébe, mielőtt a régi társadalomban magában nem nőttek ki létezésünk anyagi életfeltételei”. Valóban e megállapítások nemcsak a bolsevikiek ellen, de némileg Marx mellett is szólnak. S a szocialisták és a marxi történefilozófia hívei méltán hivatkozhatnak rá, hogy amiért néhány politikai kalandor kölcsönvette Marx egy pár frázisát (mert ez irástudatlanok, csak azt vették kölcsön) az épp oly kevésbé bizonyít, akár a szocializmus, vagy akár Marx ellen, amint hogy az sem volna le Wagner vagy Beethoven értékéből, hogyha egy kisvárosi zenekar akarná eljátszani Lohengrin nászindulóját. Marxi szemüvegen át nézve, tény az, hogy a

Az istentagadó miséje.

Irta: BALZAC.

kapitalista termelés és a neki megfelelő társadalmi alakulat addig el nem pusztulhat, amíg ki nem fejlődött minden benne megférő termelő erő. Magyarországon pedig a kapitalizmus nem volt, hanem lesz. A kapitalista termelés kora egybeesik a nemzeti ideológiával: a nemzeti eszmének tehát, ha elalélt, ujja kell születnie.

Alig, hogy a szerencsétlen összetételű Peidl kormány kezéből a hatalmat az ellenforradalomnak nevezett rendőrpuccs kicsavarta, ismét megjelent a nemzeti eszme külső szimbóluma az oly régen nélkülözött, szemünknek oly kedves magyar zászló. Az emberek tulontul boldogok voltak, sokaknak ragyogott könny a szemében. De jaj, a vörös-akcióra, sovíniszta reakció jött. Mintha csak az elméletet akarta volna igazolni, úgy jött a dialektikus ellentét. A jelszó: nemzeti.

A keresztrefeszített nemzeti eszme feltámadt és a történeti ingatörvény konzekvenciájával a balra kilengés után ugyanannyira kilendült jobbra is. Most már elég volt a kilengésekből. Az ingának nyugalmi helyzetbe kell vissza kerülnie. A nemzeti eszmének pedig meg kell találnia azt a hangot, mely ellentétben a gyűlölet politikájával a szeretet és megértés összeforrasztó erejével visszaviszi a Széchenyiek és Eötvösök nemzeti eszméjéhez, melyben a nemzeti legbensőbb kapcsolatban van a demokráciával.

Ez lesz a nemzeti eszme igazi renaissancea.

Szende Péter Pál.

Tibia.

Alltam én . . . álltam én . . .
Atok-uton álltam én . . .
Ifjuságom elhibáztam,
Kincseire nem vigyáztam:
Mennyi gyász, mennyi gyász
Erzi azt, ki nem vigyáz!

Alltam én . . . álltam én . . .
Égi jelre vártam én . . .
Virradatkor fenn a fák közt,
Alkonyatkor halk imák közt
Vártam én, vártam én,
Mindhiába vártam én!

Vége már . . . Vége már . . .
Csakhogy egyszer vége már . . .
Mindörökké árva lélek
Tulvilági házban élek,
Házamból kijönni félek,
Nem csatázom, nem remélek,
Vége már . . . vége már . . .
Csakhogy egyszer vége már!

Turcsányi Elek.

Blanchon doktor, orvos, kinek a tudomány az elméleti életten sokat köszön és aki Párizs orvosi karának egyik kitünősége, tehát európai híru, sokáig volt sebész, míg hozzáfogott egy általános praxis ellátásához. Diákkorában tanítványa volt a híres Despleinnek, aki egyike vala a legkiválóbb francia sebészeknek, elsőrangú tekintély. Még a tekintélyek ellenségei is elösmerték halála alkalmával, hogy vele pótolhatatlan mester szállt sírba. Mint minden lángeszű ember, ő is utód nélkül maradt; az, ami ő volt, el is múlt vele. A sebész hire hasonló a színész dicsőségéhez. A színész csak addig létezik, amíg él; amint letűnt, tudását értékelni nem lehet. Színész meg sebész, csakúgy mint énekes meg virtuóz, kik művészetükkel megtízszerezik a zenemű hatását, mind a pillanat hősei. Ezeknek a meteórként letűnő zseniknek sorsát jól megérteni a Desplein sorsán lehet. Nevét, mely tegnap még nagyhíru volt, ma már szinte elfelejtették. Az orvosi tudomány történetében ugyan tovább fog élni, de azon túl halott. Egészen különös körülményeknek kell hozzájárulniok, hogy a tudomány egy-egy emberének neve helyet kapjon az emberiség történetében is. Volt-e azonban Desplein mint ember annyira teljes jelenség, hogy képviselte korának szellemét és kifejezését?

Despleinnek isteni meglátása volt. Belelélt magát a beteg helyébe és a betegségébe; az ihlet e képessége, mindegy, veleszületett-e vagy úgy szerzte, lehetővé tett neki egyéni megállapítások felállítását s pontosan meg tudta mondani előre, órára meg percre, egy szükséges mütét időpontját, amikor is minden külső meg belső körülményét belevont számításába. Ilyképen karöltve járt el a természettel; azt azonban nem kell fessegetni, hogy egyúttal valóban belelátott-e az egyes lényeknek a világegyetem erőivel való szüntelen együvértartozásában. Az ember bennök él, felhasználja és feldolgozza őket. Az ő életének kifejezése nélkülök lehetetlen. Azt sem lehet határozottan mondani, vajjon Desplein egy Cuvier lángeszű módjára uralkodott-e a tudományos rendszereken. Akármint van is, Desplein kinevelte magát a természet állapotos ismerőjévé, ha nem is hordta magában az összes korabeli tudást, mint Hippokratés, Galenus vagy Aristoteles. Valóban új utakat nem nyitott.

Vallás tekintetében Desplein nyíltan és őszintén istentagadó volt, mint annyi sok tudós, kik mindamellett a legjobb emberek a világon. Az olyan férfi, mint ő, ifjusága óta megszokásból boncolója a par excellence élőlénynek minden fejlődési fokán és részében a tudatos élet előtt, alatt és után, kellett, hogy istentagadó legyen, mert a lélek, az elméleti vallások alapja, neki az emberi testben feltalálhatatlan volt. Desplein atheizmusa tudományán alapult. Atheista volt, de nem bírálta Istent. És így is halt meg, mint rendületlen istentagadó, mint oly sok nagy ember. Isten legyen nekik könyörületes!

Bármily jelentékeny volt Desplein, mégis akadt neki szép számmal „gyöngéje”, így fejezték ki magukat ellenségei, kik mohón rágicsáltak di-

csőségén. „Ellenmondás” lett volna a tárgyilagosabb kifejezés. Mivel kicsinyes lelkeknek halvány sejtelmük sincsen a végső okokról, melyek szerint magasabb rendű emberek cselekszenek, irigy meg bolond felhasználja lángeszű emberek apró-cseprő furcaságait, hogy kötelet verjen nekik belőlük. Eleinte kigúnyolt gondolatok gyakran persze mégis sikert és elismerést aratnak; aki tanulmányozza az új gondolatok fejlődéstörténetét, meglátja, hogy a kigúnyolás szaka sohasem hiányzik belőle. Így volt ez minden időben. Kinevették Napoleont; amikor 1804-ben át akarta röpíttetni sasát Britanniába; de az idő egykor ezt a merész tervet is fogja igazolni.

Desplein tudását és hírét megtámadni nem lehetett, és így ellenesei tehát a jellemét bolygatták, furcaságait, szeszélyeit. Valóban volt is benne abból, amit az angol „excentricity”-nek mond. Néha úgy öltözködött, mint a dandy, máskor meg feltűnően elhanyagolta ruházatát. Majd egész nap a kocsiját használta, majd meg állandóan gyalog járt, mintha nem volna kocsija. Szinte ugyanabban a pilanatban volt rideg meg jólelkű is. Nyilvánvalóan zsugori meg takarékos volt s emellett mégis kitelt tőle, hogy felajánlja egész vagyonát olyannak, ki eszméinek vértanúja. Erről egyszer szószerint tett bizonyosságot. Nem csoda, hogy róla egymásnak ellenmondó ítéletek keringtek. Csak eggyel voltak tisztában mindenütt: Desplein nagy emberismerő volt és szellemes ember-megvető. Hadd jellemezze egy kis történet azt a rejtélyes ellentétes természetet, mely Despleinben lakozott, kortársai csodálatára.

A sok tanítvány közül, kik valaha Desplein klinikáján dolgoztak, Horace Bianchon volt egyike azoknak, kik legközelebb állottak hozzá. Mielőtt a szegény diák lakást kapott a kórházban, a quartier latinben lakott, egy hitvány penzióban, melynek „Vauquer-otthon” volt a neve. Az ifjú orvosnövendék keservesen nyomorgott. De ép a kegyetlen nyomorúság hat kiválóan tehetséges emberekre mint a tisztító-tűz; mint a gyémánt, tisztán és sérthetetlenül kerülnek ki belőle. Az élet csapásai nem tudnak neki ártani; a lángész nem török. Szenvedélyei tűztengerében megerősödik a gerince. A harcok, melyek körülörvénylik munkája végtelen útját, néki megszokássá lesznek. Bátisan halad tovább elvesztett illúzióin. Horace bécsületes fiatalember volt, képtelen arra, hogy tisztesség dolgában mellékúton járjon. Szóbeszéd nélkül ment a cél felé. Barátaiért zálogba tette volna a köpenyét; áldozatkészen volt rendelkezésükre éjjel-nappal. Igaz barátságában sohasem gondolkodott azon, hogy mit kapott ő másoktól azért, amit értök tett; mindig meg volt győződve róla, hogy mint barát a kötelességét teljesíti csupán. Ezért ismerősei közül a legtöbb azzal a szíves tisztelettel adózott neki, melyet az igazi erény szokott kelteni; sokan röstelték volna, ha nem tetszenek néki. De Horace a lényét nem tárta fel iskolamester módjára. Nem prédikált erkölcsöt, hanem tanácsot adott a legjóságosabb módon, s ahol csak tehette, szívesen állott be bűnbaknak másokért. Jó pajtás, finnyáskodás nélkül mint a katona, nyílt és őszinte, mint az olyan derék ember, akinek nincsen mit magán és életén rejtegetni, így járt-kelt ő emelt fővel és vidám lélekkel. Szóval, sok-sok

Oresztesznek ő volt a Piládesze, ha az ember a „manicheusokat” a modern kor furiáinak tekinti. Bianchon vidáman túrte szegénységét. Mint minden igénytelen ember, ritkán csinált adósságot. Mértékletesen mint a teve, jókedvűn mint a szarvas, így élt eszményi világában.

Szerencséje azon a napon kezdődött; amikor a híres Desplein becsülni kezdte őt minden előnyével s minden hibájával. Amikor egy klinika főnöke segédjének választ egy fiatal orvost, akkor ez a fiatalember, így szokták mondani, féllábbal a kengyelben áll. Desplein magával vitte, amikor gazdag háznál beteget látogatott, amikor is majd mindenütt valamilyen ajándék hullott a tanársegéd zsebébe. A vidéki ember előtt ilyképpen észrevétlenül feltárultak a párizsi élet titkai is. Bianchonnak jelen kellett lennie a betegek megvizsgálásánál; néha egy-egy tehetős beteget kellett valamely gyógyhelyre kísérnie. Végül Desplein jó praxist szerzett neki. A két férfi, — kik közül az egyik tudása és sikere tetőpontján állott, óriási vagyont élvezett s a legnagyobb megtiszteltetésekben volt része, a másik még szerény kezdő volt, se pénze, se híre, — egymás benső barátja lett. A nagy Desplein nem titkolt el semmit meghittje előtt, Bianchon még a mester gálans viszonyairól is tudott. Be volt avatva oroszlán- és bikatermészetének titkaiba, ösmerte még a betegségét is, mely végül szívtágulássá fajult, ami később Desplein halálát okozta. Bianchon tanulmányozta ennek a tettekben oly gazdag életnek furcaságait, kicsinyes zsugoriságának mesterkedéseit, titkos politikai nagyravágását. Megláthatta s meg is látta előre a csalódásokat, melyek Despleint érthették s érték azon az egyetlen ponton, ahol érzékeny volt. Ennek az embernek a szíve arany volt, de nem tömör aranyból való.

Egy napon Bianchon értesítette barátját, hogy a Saint-Jaques negyedben egy szegény vízárús borzasztó betegségben szenved, melynek oka a túlfeszített munka meg a nyomorúságos élet. A szegény fickó, egy auvergnebeli, az 1824-ik év telén csakis krumplival táplálkozott. Desplein nyomban otthagyta minden páciensét, s amilyen gyorsan a lova csak bírta, sietett a beteghez. Ő maga volt ott s úgy vitette át a Saint-Denis külváros új kórházába és ő maga gyógykezelt. Amikor az auvergnebeli felépült, Desplein megajándékozta a kellő összeggel, hogy lovat és szekeret vehessen magának. Ez az ember eredeti fickó volt. Amikor egyik barátja beteg lett, nyomban elvitte jötevőjéhez:

— Nem túntem volna, — mondotta — hogy más orvoshoz menjen.

A különben nagyon mogorva Desplein megszorította a vízárús kezét s ezt felelte:

— Helyesen! Hozd csak el, mindegyiket!

Desplein a beteget — Cantalból való volt — fölvetette a kórházba és a legnagyobb gonddal kezelte. Bianchon már több ízben észrevette, hogy Desplein feltűnően kedveli az auvergnebelieket és főleg a vízárúsokat, és így nem túnt fel néki, hogy főnöke szinte büszke volt arra, hogy azt az embert a leggondosabb ápolásban részesítheti.

Egy napon Bianchon átment a Saint-Sulpice-téren; ekkor meglátta főnökét ép amint a templomba surnan. Kilenc óra tájt volt, délelőtt. Desplein, ki ép akkor nem tett volt egy lépést sem

kabriolettje nélkül, gyalog járt. A rue du Petit-Lion-ra nyíló kis kapun úgy surrant be a templomba, mintha rossz hírű házba menne. Természetes, hogy erre Bianchon kíváncsi lett, ő, a meg-hitt, aki azt gondolta, hogy ismeri urát és mestert, a töviről-hegyire s aki maga is szintiszta istentagadó volt. Ő is belopózott a templomba s ugyancsak meg volt lepve, amikor a híres orvost, az atheistát, aki nem félt se haláltól, se pokoltól, szóval: amikor a gúnyolódók között a leggúnyolkodóbbat alázatosan térdepelni látta, és hol? — a Madonna képe előtt. Desplein végighallgatta a misét, pénzt dobott a templom perselyébe meg a szegényekébe, s mindezt olyan komolyan csinálta, mintha operációt végezne.

„Egészen bizonyos, nem azért jön ide, hogy a Madonna szeplőtlen fogantatásáról megvilágosíttassék“, gondolta Bianchon és határtalanul elbámult. „Ha a feltámadás ünnepén csíptem volna el a körmenetben, amint ő is a mennyezetet cipeli, de ebben az órában, egyedül, tanu nélkül, ez mindenesetre bökkenő!“

Nem akart annak gyanújába kerülni, hogy utánakémlt az orvosfőnöknek, így tehát elment. Véletlenül ép azon a napon Desplein ebédre hívta meg, egy vendéglőbe. Feketekávénál végre sikerült Bianchonnak a beszélgetést a templomi misére terelni. Maskarádénak és nevetséges cécónak mondta.

— Az a, cécó, — vélte Desplein, — cécó, mely több vérébe került az emberiségnek, mint Napoleon valamennyi csatája. A mise a pápák kitalálása, időszámításunk szerint a hatodik században keletkezhetett, az Irás e szavaira alapítva: „Hoc est corpus!“ Véráradatok ömlöttek egészen a toulousei gróf meg az albigensek ellen viselt harcokig...

A beszélgetés folyamán Desplein azzal tet-szelgett önmagának, hogy hamisítatlanul eretnek nézeteket vallott magáénak. Nem tudott betelni istentelen csufondáros beszéddel, amihez Voltaireből való idézeteket ferdített.

„No, no!“ gondolta Bianchon. „S ma reggel jámbor templombajáró volt!“ Fennhangon nem mondott semmit. Kételkedni kezdett, igazán látta-e orvosfőnökét szent Sulpicius templomában. Miért fáradoznék Desplein abban, hogy néki hazudjon? Ehhez ők ketten nagyon is jól ismerték egymást. Elmondották volt már egymásnak gondolataikat ép ily fontos egyéb dolgokról is, boncolgatták a természet rejtelmait és széjjel is szedték a hitetlenség késeivel.

Elmúlt egy negyedév. Bianchon nem firtatta tovább az esetet, de nem is felejtette el. Azonban, jelen volt egy napon, amikor a klinika egy másik orvosa karon fogta Despleint és kérdezte:

— Tisztelt mester, mi dolga volt ma reggel a Saint-Sulpice templomában?

— Fel akartam keresni egy papot, — felelte Desplein, — akinek csontszú rágja a térdét. Angoulême hercegasszony kegyeskedett engem erre megkérni.

A kérdező beérte ezzel. Nem így Bianchon.

„Bolond beszéd! Beteg térdet nem vizsgál meg templomban az ember. A kópé misét hallgatott!“ mondotta magában.

Most már Bianchon föltette magában, hogy megfigyeli Despleint. Még egészen pontosan tudta a napot és az órát, amikor tetten érte volt Despleint a templomban, és elhatározta, hogy a rákövetkező esztendőben ugyanazon a napon, ugyanabban az órában megint elmegy oda, hogy lássa, vajjon újra ott lepi-e. Ha igen, akkor jámbor cselekedetének rendes megisméltése igazolni fog egy tudományos megvitátást, mert az ilyen kiváló embernél nem állhat meggyőződés megkülső viselkedés egymással ily rideg ellentétben.

Elérkezett az a bizonyos nap, és Bianchon, akinek akkor már megvolt a saját praxisa, megfigyelte, hogy Desplein kabriolettje megállt a rue de Tournon és a rue du Petit-Lion sarkán. A barátja kiszállt, a templomba surrant mint egy jezsuita és végighallgatta a Madonna tiszteletére mondott misét.

„Desplein, szőröstül-bőröstül!“ mondotta magában Bianchon. „Istentagadó és imamorzsogató egy személyben! Bonyolult história! A tudomány egy híres emberével ha megesik, valóban cifra eset!“

Amikor Desplein eltávozott volt, Bianchon megszólította a templomszolgát, aki a kápolnában takarított. Megkérdezte, vajjon az az úr, aki ép most elment, rendesen eljár-e ide?

— Húsz éve vagyok itt, — felelte a kérdező, — s ennyi ideje jó Desplein úr évente négyszer ide misét hallgatni. Az ő alapítványa.

„Desplein egyházi alapítványa!“ mormogta maga elé Bianchon, miközben távozott.

Megint elmúlt jócskán az idő, s ezalatt Bianchon doktor, ámibár Desplein barátja volt, nem talált kedvező alkalmat arra, hogy életének e különös pontjáról beszéljen vele. Találkoztak egymással hivatásuk teljesítése közben és a társaságban is, de a helyes pillanat csak nem akart beállni: a kedélyes, zavartalan csevegés órája, amikor a kandalló mellett, kényelmes klubszékbe dőlve, férfiak egymásra bizzák titkos ügyeiket. Csak két év múlva, az 1830-iki év júliusi forradalmának eseményei után, melynek utóhatásai alatt kezdett az atheizmus nyíltan hódítani s az egyház hatalma összeomlani, érte tetten Bianchon a nagy orvost megint szent Sulpicius templomában. Követte s a kápolnában melléje állott. Barátja meg se mozdult s nem adta jelét a legkisebb benső felindulásnak sem. Némán hallgatták mindketten a misét.

— Nagyon kérlek szépen, kedves barátom, — kezdte Bianchon, amikor együtt elhagyták a templomot, — mi készítet téged erre a paposkodásra? Ma harmadszor érlék, itt misén! Téged! Meg kell hogy oldjad nekem ezt a rejtvényt s megmagyarázzad az ellentétet világnézeted és e tetted között. Nem hiszel Istenben és mégis misére jársz! Drága mester, adósom vagy a felelettel!!

— Persze! Van ez már így. Az ember aláveti magát az egyházi formalitásoknak... Külsőre jámbor az ember, bévülről meg istentagadó; te csakúgy, mint én!

Desplein túláradt végtelen kritikai megjegyzésekben mindenféle híres kortárs fölött.

— Minél ismertebb az ember, mai napság annál machiavellisztikusabbnak kell lennie, — vélte.

— Mindez engem nem érdekel, — makacs-
dott Bianchon. — Tudni akarom az okát, miért
jársz ide. Milyen alkalommal alapítottad ezt a
misét?

— Kedves barátom Bianchon, — felelte végre
Desplein, — igazad van. Én már túl vagyok az
élet delén, miért ne mondjak el néked valamit éle-
tem nekiindulásának korszakából!

(Vége köv.)

Három dal a »Kertész«-ciklusból.

— Rabindranath Tagore. —

I. O woman you are not merély . . .

Oh asszony, nemcsak Isten, de ember műve lényed,
Szépséggel felruháznak, mit szívéből halásznak,
Hogy annál tündöklöbben ragyogjon szerte fényed.

Aranyfonálból fátyolt szó költő lantja néktek,
Festők ecsetje, vázsza a híretek kovásza,
Mert általuk lefestve örökké ifjan éltek.

A tenger gyöngyét adja, a bánya azt, mi drága,
S hogy szirainak telje szépségteket emelje,
Nektek virul a kertben a nyár minden virága.

És hogy sírnod ne kelljen a tűnő ifjúságon,
A férfiszívek gondja reád sugárit ontja,
Mert félig vagy csak asszony és félig röpke álom.

II. Over the green and yellow ricefields . . .

Sárga rizsmezőn, mit megérlelt a nyár,
Őszi fellegárnyat üz a napsugár.

Táncot fénytől ittas balga méhe ejt
S a virágról mézet szedni elfelejt.

Vizek felől lárma tölti be a tért,
Récék ujjongnak ott merő semmiért.

Testvérek, ti ma mind itt maradjatok,
Ma reggel a munka szünetelni fog.

Rohammal vegyük be ma a kék eget
S virágjuktól fosszuk meg a réteket.

Mint mikor hullámról szétporzik a hab,
Mindenütt a légben kacagás fakád.

Testvérek, a reggelt, mely ma ránk tüzel,
Vidám, röpke dalban fecséreljük el!

III. I hunt for the golden stag . . .

Üldözöm az aranyszarvast.

Mosolyogjatok, barátim,
Am én mégis üldözöm a
Látományt, mely fut előlem.

Átrohanok halmon, völgyön
S bolygok névtelen vidéken,
Mert amire én vadászom,
Aranyszarvas az a vad.

Ti a vásártéren jártok
S hazatértek megrakottan,
Amde engem megcsapott a
Hontalan szelek lehe,
Nem tudom hol és mikor.

Semmi gond nincs a szívemben,
Minden, amim volt, mögöttem
Elhagyatva, s messze már.

Átrohanok halmon, völgyön
S bolygok névtelen vidéken,
Mert amire én vadászom,
Aranyszarvas az a vad.

Zoltán Vilmos.

INNEN-ÖNNAN.

Ormódy Vilmos, az Első magyar általános biztosító tár-
saság vezérigazgatója, átvéve az elhunyt Harkányi Frigyes
baró örökét, a társaságnak elnöke lett. Ez a kis hír a szomorú
közgazdasági jelentések között szerényen huzódott meg, bár
ami az ilyen pozíciót illeti, arról hosszú értekezést, akár
könyvet is lehetne írni, milyen kvalitásokkal kell birtania a leg-
nagyobb magyar biztosító intézet elnökének általában és spe-
ciálisan. Ormódy Vilmos munkásságának változásáról csak
ez a kis hír jelent meg, de, aki a magyar közgazdasági viszo-
nyokkal ismerős, az igen gyorsan tud magának képet vázolni
erről is. Neve egyé forrott intézetével és azzal a mérhetet-
lenül nagy fejlődéssel, amely épen az ő működése alatt vette
kezdetét, s ezt a munkásságot azok tudják leginkább mérle-
gelni, akik Ormódy Vilmosnak nagy tudásával és széleskörű,
hiánytalan európai műveltséggel, páratlan energiával befutott
pályáját közelebbről ismerik. S ez az új szerep — nála újabb,
fokozatosabb munkát jelent. Jelenti azt, hogy hosszú évtizedek
után is változatlan friss akaratával fog dolgozni — a mun-
káiért, intézetéért s a magyar közgazdaságért, amelynek épen
a mai időkben nagyon sok Ormódy Vilmosra lenne szüksége.

* * *

A javulás útján. Newyorkból érkezett szikratáviratot
fogott fel a csepeli rádióállomás és ez a szikratávirat jelenti,
hogy a párisi rendőrfőnök bezáratta az összes tánchelyisé-
geket, s ezzel végetvetett a jazz- és foxtrott örületnek, mely
hatálmisan megnövesztette a tánchelyiségeknek a számát. Ki-
fogásul a szénnel való takarékoskodást hozzák fel, viszont
egyházi körök azt mondják, hogy a háboru okozta bűnökből
s frivol jellegéből kell Párist kiemelni. Amette biboros is hive
e mozgalomnak, mely meg akarja akadályozni, hogy Páris a
„bűnös örömöknek világközpontja legyen“.

Ily nagy kijelentést már hallottunk egyszer. D'Annunzio
sem akarta, hogy Olaszország Európa nászágya legyen, s
neki ez egyidőre sikerült is. Most meg Páris nem akar kóco-
san, s abszintosan heverni a drága francia táncosnők 35-ös
számu lába előtt. S te idegen, ha Párisba jössz, ne az olcsó
mámonokat várd — nem kapod meg őket. Maradj csak Pes-
ten, ahol a jószimátu vállalkozók tudtak mindent előre és
mindenféle „Bar“-okat nyitottak, valószínűleg a párisi táncos-
nők kiutasítására számítva, melyre ime a legjobb kilátások
vannak. S Budapest végre első helyhez jut valamiben, amiben

nem is állt épp az utolsón. Párisra pedig, e züllött fiura, vigyáz a szigorú nevelő: Amette biboros. S ha Páris ily gyorsan javul — holnap már királyt választ.

Sokorópátkai. A két testvérpárt egyesült, a kiküldöttek sajnálkozásukat fejezték ki az egymást ért méltatlan támadások felett. Nincs többé sokorópátkai és nincs többé nagyatádi. És ez jól is van így. Csak Szabó István van és ebből is kétféle. És ön kedves pesti ur, aki úgy rendelt feketét, hogy az bakkává legyen, ne olyan sokorópátkai; ön, aki így fitymálta le a hazaszállított ruhát, mely négyezer kébbe került; hogy: — nem szabó ez, csak olyan sokorópátkai, ön kedves pesti ur, ön felsült, önnek kár volt politizálni és fölényeskedni, a cinkust adni, szájszögletén a finom gunnyal, ön tévedett és mindehhez ön nem ért, mert ön csak egy olyan — sokorópátkai.

A „bizalmi“ fegyencek és a fegyenc „bizalmiak.“ Ha a kommunizmus nem is, de a „bizalmi“ rendszer ugylátszik mégis végigsöpri Európát. Most már Wöllersdorffban is bizalmiakat választottak, igaz ugyan, hogy egyelőre csak a katonai fogházban. Mint az Arbeiter Zeitung írja, a foglyok között zendülés tört ki, eltorlaszolták magukat, a munkát megtagadták és követelték, hogy a hadügyi hivatal bizottsága szálljon ki a fogházba és tájékoztatójuk helyzetükről. E célra szervezkedtek és „bizalmiakat“ választottak, a panaszok előtérjesztésére. Így van ez most Wöllersdorffban. Már majdnem úgy, mint nálunk: ott „bizalmi“ fegyencek, itt fegyenc „bizalmiak“.

Pap Dávid meghalt. Huszonöt évvel ezelőtt, amikor kirepült gályájával a magyar publicisztika operenciás tengerébe, csak úgy hívták őt: a fiatal Pap Dávid. Azóta egyre leperogtek az évek, az egyik a másik után, nagy zuhanások estek a publicisztikában, a közgazdaságban egyaránt s az idő Pap Dávid neve mellől is lemosta a fiatal epitetont, pedig sem deres fővel, sem nem őszbecsavarodott bajusszal sodródott a legvilágosabb és a legerősebb magyar koponyák közzé. Az újságírást a Magyar Hírlapban, a nemes irodalmat az „A Hét“-ben kezdte el, mint közgazdásznak, Baross Gáborral volt erőteljes campagneja és az Akadémia nemzetgazdasági pályázatait sorra elnyerte, de amikor mindettől visszavonult, hírneves ügyvédi irodájából küzdött az igazság és a jog megerősítéséért. Pap Dávidot robbanó energiája, akcióképessége, briliáns logikája és minden tárgyilási termen átcsiszolódtatott éleslátása első jogászaink közzé tolták s pályája, az a tipikus magyar pálya volt, amelynek gyönyörű elindulását, biztató, remek felemelkedését és nagyszerű iveléseit mindig lázas munka kísérte. S most, hogy elköltözött sorainkból, alig néhány hetes súlyos betegség után, úgy érezzük, hogy akinek írásaiban évtizedek előtti olvasóinknak gyönyörködni módjukban volt, annak ez a kis, meghatott betűköszorú a mai olvasóinktól is kijár, amelyet kegyeletünk őszinte jelül küldünk sirjára.

IRODALOM.

Simonyi Zsigmond.

Csaknem félszázaddal ezelőtt — a nemzet újjáébredésének, új erők gyűjtésének, új munkák kezdetének lázas napjai voltak ezek — Szarvas Gábor egy harcos folyóiratot indított meg a *Magyar Nyelvőr* címmel. A Magyar Nyelvőr szerkesztője és munkatársai nem földi hatalomért, vagyonért és díszért küzdöttek, hanem a

legideálisabb javakért, a nemzeti nyelv tisztaságáért, a nyelvtörténeti jogfolytonosság megőrzéséért, a népnyelv pajzsra emeléséért. Volt valami elszánt demokrácia ebben a törekvésben, de politika nem volt benne, nem is keveredett bele soha. A magyar nyelv kemény katonái nyesegették a szójavítás fattyuhajtásait, követelték a mondatfűzésnek — tehát a gondolkodásnak — tiszta magyarságát, kiméletlenek voltak, mert fiatalok, lelkesek voltak s ügyükön igaz hittel csüggték. A legkeményebb és a legfiatalabb köztük Simonyi Zsigmond volt.

Azután multak az évek, dolgoztató, szorgoskodó, gyümölcsben dus évek. Simonyi Zsigmond engedett a keménységéből, de a fiatalságát megőrizte. Ropant szorgalommal addig tanult, amíg urrá vált nemcsak a magyar, hanem az egyetemes nyelvtudomány egész birodalmán. Soha az ő tudománya előtte ilyen magasságba nem emelkedett és senki tanítványai közül utól nem érte, meg sem közelítette a tudás sokoldalú gazdagságában, az ítélet józanságában, a nyelvérzék biztosságában. A nyugati és keleti nagy népek legnagyobb tudósai, Brugmann és Leskien, Schuchardt és Krohn, Setälä és Radloff testvérökül köszöntötték, a magyar tudományosság minden babérjával fölékesítette, az egyetem egészen ifjú korában adta meg neki a *venia legendi*-t és harminchat évvel nyilvános rendes tanárrá fogadta. Neve fogalommal abstrahálódott: a tiszta, alapos, megbízható munkának, az új területeken való uttörésnek, a meg nem vesztégethető igazságszeretetnek fogalmává. Műveit pedig Kartársai klasszikusoknak ismerték el és tanítványai kánonokként tisztelték. A pozitív, alkotó munkában termékeny volt, a polemikában félelmetes és joggal rettegett. Minden külső körülmény arra sodorta volna, hogy öntelt legyen, hű és elbizakodott, felsőbb-séges a mögötte elmaradó kollégákkal szemben, gőgösen leereszkedő az ifjúsághoz, kegyetlen legyőzött és elhallgattatott ellenfeleivel.

És Simonyi Zsigmondnál szerényebb ember nem volt a világon. Finom lelke mindig lábujjhegyen járt, hogy neszével senkit meg ne zavarjon. Érző szíve nyitva volt minden nyomoruság számára, pedig szegény diákjai ugyancsak bőségesen adtak neki alkalmat a tevékeny, segíteni kész részvételre. Mint örök tüzöszlop járt előtte a maga inséges ifjúsága, emlékeztetőül, hogy ne engedjen éhezni és fázni más ifjakat is, akik épp oly törekvők, oly jámborok, oly kopott idealisták, amilyen ő volt valamikor. A tudós, a professzor, a vitalkozó, a szervező — nagy ember volt. Az ember — nagy gyermek volt. *Pia et candida anima.* De míg a nagy embert önmagában féltősen, szégyenlősen rejtegette: addig a nagy gyermeket nyíltan hordozta. Ajkán állandó volt a derült, ironia nélkül való, gyermekded mosoly. Egy-egy sikerült szójátékának — még a nem sikerültnek is — jobban tudott örülni, mint a Tüzetes Magyar Nyelvtan hatalmas sikerének. Szép szelidségét csak a gonoszság, az elfogultság, a tudományellenes pártoskodás, a sötétség szelleme tudta megbontani. Visszaemlékszünk kegyelettel arra a szívos polemijára, amelyet Kiss József tiszta magyarságának oktalan támadóival vívott: elegáns volt akkor is, finom és meggyőző; de mondataiból ki-csendült nagyon is megokolt haragja és a figyelmes szemlélő láthatta férfiasan nyílt homlokán az olympusi redőket . . .

Minden arra rendelte, hogy zavartalan boldogságban hosszú életet éljen. A kegyes gondviselés oly hitvest rendelt örül, akiben eszményivé finomult a szerelem, a megértés, a kötelességtudás, a hódoló tisztelet férje kiváltságos szelleme iránt. Két gyermeke felnőtt;

fia megizmosodott, szárnyra kelt, maga is családot alapított; leánya, érzékeny művészlélek, gyengéd imádatával fonta körül szüleit. Híre és tekintélye egyre növekedett, bárha ellenségei megfeszített erővel dolgoztak megromlásán. És ekkor életében hirtelen tragikus fordulat támadt, mint gyilkos tajfun, amely elpusztít minden eleven életet. Jött a háború és Simonyi odaadta egyetlen fiát a hazának. Simonyi Károly vitézül harcolt, derekasan helyt állott, kitüntetésekert szerzett, aztán orosz fogságba került. Ma is ott, senyved Nyugat-Szibéria pusztaságában. Jött a forradalom és Simonyi, a békes polgári rend híve, úgy érezte, hogy lelke elvesztette szép egyensúlyát, mert hazája — léket kapott hajóroncs — háborgó hullámokon hanykolódik céltalanul, révtelesen, küzködve az elmerüléssel. Jött az anarchia és Simonyi kétségbeesetten szemlélte a rombolás ezerszer átkos művét, legszebb ideáljai megcsufolását, a kicsapongó, fékevesztett Saturnaliákat.

S mikor végre a rend helyreállt és Simonyi Zsigmond ismét hozzáfoghatott volna csöndes és áldó munkálkodásához; mikor elegendő nyugalmat érzett arra, hogy élete nagy művét, a Magyar Mondattant befejezze: alkadtak vakmerő és rosszindulatú kollégái, akik oktalanul megvádolták, meggyanúsították őt, aki ötven év nagyszerű tevékenységét, szorgalma minden intenzitását, lángelméje egész energiáját a legszentebb magyar ügynek, nemzeti nyelvünk ügyének szentelte; aki e szent ügy szolgálatában, mindvégig puritánul szegény maradt: aki többet tett magyarságunkért, mint valamennyi vádlója együttvéve. A nagy embert megbántották. A nagy gyermek szívére vette a bántalmat. És Simonyi Zsigmond belepusztult.

Övé a legjobbak becsületos gyásza, őszinte könnye. Övé a nagyok örök életét őrző kegyeletos emlékezet. Soha a magyar tudományosság márványtáblájáról ezt a drága nevet irigység, rosszság, korlátoltság le nem törölheti. Elllomben a legszebb akadémiai díszet, India minden kincséért nem cserélnék lelkiismeretét azokkal, akik időnap előtt szöveget vettek Simonyi Zsigmond koporsójába.

Sebestyén Károly.

Ch. L. Philippe: Perdrix apó. (Atheneum-kiadás). Ez a tiz éves kis regény a modern francia regényirodalom legnagyobb igéretének Charles Louis Philippienek művei sorozatában is feltétlenül többet jelentenek egy új sorszámánál, mert azok közül való, amelyeket csupa lina, őszinte, egybeolvadó zengésű harmónia határol s mert ez a regénye még a Marie Dondieux-nél és a Bubu de Montparnasse-nál is élesebben nyilvánítja meg azokat a tendenciákat, amelyek az ő regényei intencióját oly egyedülállóan jelentőssé teszik. Philippe, Maupassant hű tanítványaként lépett a francia irodalomba, de amíg a nacionalista és józan Maupassantinak regényeit chaotikusnak ítélte az utána jövő nemzedék, addig tanítványában az ő naturalista szelleme után olyan organikus és érzelmi kapcsolatok, az epikai alkotások olyan igazi formáját vélte fel találni, amely a huszadik század új lélekregényét, a Dostojevskij epikájának kifeformálódni készülő megfelelőjét juttatta emlékezetünkbe. Philippe tragikusan sivár életében és kietlenül szomorú halálában a szeszélyes végzetnek törvényei érvényesültek, azok a törvények, amelyek az emberi dokumentumok legkülönbözőbbjeit gyűjtették vele össze, hogy azután regényeiben a mai társadalomra lesújtó jelenségekben nyilvánítsa: széppé azzal a ragyogó nyelvezettel, amely a régi francia irodalom mesélőinek hagyományaként maradt a XX. század íróina, köztük reá is. Perdrix apó, a mozdulatlanul ülő, a világ minden lehetőségeit a maga kis életén át kutató embernek a regénye, aki a kis város poros utcájában lakni kezd szomorúan

munka nélkül él, unokájával, aki azután elviszi őt Párisba, a rohamó életbe, amely elől a jó öreg a Szajnába menekül. Ilyen vázlatosan elmondva, a Perdrix apó merőben pesszimista írásnak tűnne fel, de akik ismerik Philippe elfogulatlanságát, egyetemes céljait, azok tudják azt is, hogy rövid életében, amelyből az irodalomra jóformán alig hathat év jutott, ragyogó intelligenciájával, szívjóóságával a lelkek legrejtettebb zugaiba világított bele s mindig az a tökéletes elbeszélő volt, aki anélkül, hogy benne élt volna a társadalom különböző rétegeiben, mégis minden érzékével bele tudott kapcsolódni eseményekbe, élményekbe, emberekbe s amit így kivetített magából, az igaz, jelentős, őszinte és művészi volt. A „Perdrix apó“ különösképpen mutatja mindezeket a kiemelkedéseket s azt a szolidaritást, amely minden írásának legfőbb gyökere azokkal szemben, akiket az élet nyomorba kényszerített. A regény Cserna Andor jó fordításában jelent meg, amit külön hangsúlyoznunk kell, mert a közelmúltban éppen Ch. L. Philippe legjelentősebb munkáját, a „Bubu“-t vitték a ponyvába gyötrően rossz fordításban.

A Hibák Bányája. Hindu elbeszélés; ugyanolyan eszerekörből, mint két rokon története, a nemrégiben megjelent „A hajnal leánya“ és a „Holdszarló“. F. W. Bain volt az első, aki a szamszkrit eredetét felfedezvén, lefordította angolra s nem utolsó dicsőség, hogy magyar nyelven másodikként vagy harmadikként jelent meg Európában. A hibák bányája, melyből az emberi életet mozgató minden erő származik — politika, uralkodás, vagyon, hazugság, nyomor, vágy, szerelem — az asszony. A mindent elárasztó, mindenben szenteömlő hindu fantázia, műveltség s az egész mithikus hindu életnek frapáns tükröképe az a kis mű; igaz emberi momentumok éppen naivságával s egyszerűségével megtetsző mese alakjában. Szólnunk kell a fordításáról is. Baktay Ervin határozottan dicséretreméltó munkát végzett. Bain nyomán a szamszkrit eredetéből fordította a munkát magyarrá és a tárgy idegensége mellett is sikerült tökéletes nyelvi hatásokat elérnie. A fordítás magyarsága kifogástalan s ha tekintetbe vesszük, hogy talán minden nyelvek legnehezebbjével kellett a fordítónak megküzdenie: minden elismerést megérdemel. A könyv Rózsavölgyi és Tsa kiadásában jelent meg, Sugar Jenő rendezésében. Tipográfiaiilag egyike a legkorrektebb és legcsinosabb magyar könyveknek s könyvgyűjtők szempontjából a legjobb külföldi kiadványokkal is felveheti a versenyt.

SZINHÁZ.

Rózsa.

(Szigligeti vigjátéka a Belvárosi Színházban.)

Szigligeti Ede komédiát teremtő látása a nép ismeretéből fakadt, abból a stílus-megoldásokat nélkülöző ismeretből, amelyben nincsen semmi literatusság, de annál több abból az életlátásból, ami magát a komédiát létrehozta. Első drámáit, vigjátékait zengő jambusokban, erős pathosszal írja fiókja számára, de annyira színész lesz és rossz kis trupokkal kisebb és nagyobb városokban kóborol, epizódokat játszva vagy statisztálva, folyton darabokat ír, amelyeknek nagyrészt elő sem adják vagy egy részét később ő semmisíti meg, mert rosszaknak véli. Ilyen és hasonló körülmények között, folyton erősödő akarattal egyre jobban küzd a célért, hogy az igaz, erős és nagy magyar vigjáték alapjait megvesse. Népszínműveiben, drámáiban lazán komponált erős jelenetek mélyén, — amelyekben a komoly elemeket igen gyakran vidám, poétikus scéna váltják fel — egy-egy alakja a hű kidolgozás mellett

első látásra mindig úgy tűnik fel, mintha silhomette kép lenne, amely kevésbé komplex formájával is könnyen odavetett vázlata lehetne Molière alakjának. De amíg Molière, jellemeiben diadalmaskodva, szűkkörű módszerét egyre mélyíti, hogy ezzel az emberi valóság lényegeibe markolljon és onnan ragadja ki az életet, addig Szigligeti a naivan látók türelmességével fojt el minden mozgalmasságot, ami egy kis világosságot deríthetne vígjátékai konfliktusaira. És ez a naivan alkotás okozza azt, hogy mindig véletleneken, apró jeleketeken múlik, vajjon sikerülnek-e darabjai. Egy pár jó darab után néha egészen rossz következik, aztán megint felülemelkedik a régi magaslatra, amely nem is emelkedés, csak fejlődés.

A „Rózsa“ — Szigligeti Ede könnyű muzsájának és romantikus ideáljának egyszerű, idillikus munkája, bár éppen ennél a munkánál másképen állunk Szigligeti komoly drámáival és vígjátékaival szemben, mert itt egész érzésmódja útjában áll a vígjátéknak s még komédiát ír, csodálatos mélyen érinti a platonai mondást, hogy az igazi komédia, másik oldala a tragédiának. S Babellel, a kóbor, kószálovaggal szemben ott áll az eposzok, hősi mondák egyszerű alakja: Toldi Miklós, aki a vihara után kisütő napfényben hiába sütkérezik, hiába fog fegyvert Ország ellen, Rózsa Országé lesz. De ebben a keserű vígjátékban mégis finom és artistikus az elgondolás, a mese, amelynek alig érzékelhető tragédiája oly párhuzamos a minden kis dolgban tragédiát átélő modern ember lelki élményeivel, aki minden dolog relativságában keresi az érzést, amely egyformán mély és egyformán az ő érzése is. A vígjátékíró Szigligeti hibáit a „Rózsa“ olyan méretekre redukálja, hogy azok kissé gyanus költői adottságuk és sokszor zavarba ejtő bájosságuk mellett is — féltékenyeknek látszanak. Nagy fogyatéka, hogy nem tud rövid lenni s hosszadalmasságai, kiváltképpen a fogadóban történő jeleneteknél, elviselhetetlen pongyolagá válik módosulnak s mivel hogy elevennek kell lennie, gyorsan odavetett, laza vonásokban tömöríti össze szelíd kalandosságait. S bár oly egyszerű és annyira klisszálú, hogy egyáltalában nem érdemes szétfejtésre, mégis abból a fajtából való, hogy fróstudt együtt okvetlenül belekerül az irodalomtörténetbe s évtizedek múlva, ha mint a moliérei darabok, megmarad, csak oly kedves, naiv, friss és az emberek jókedvéhez szóló lesz, mint lehetett a múlt század ötvenes éveinek végén, amikor Babel lovagot a Nemzeti Színházban — Szerdahelyi Kálmán játszotta.

A Belvárosi Színház hatásos, komoly és kortörténeti munkára vállalkozott, amikor a „Rózsa“-t kiemelte a feledés homályából és benne új életre támasztotta a tradíciós magyar történelmi vígjátékot, amelyet tudatosan és merészen az Anjouk korából a magyar biedermeier idejébe helyezett át s a spinét Mozart édeskés motívumú zenéjéből fakasztotta a korhű levegőt.

A szereplők szeretettel, kidolgozottan adták szerepeiket. Simonyi Mária szép, nemes Rózsa volt, Tordai Ottó arisztokratikus lovag, Pethő Attila az eposzok Toldijához méltóan, titkos, fájdalmas magyar Bánóczi érzelmesen hűséges kísérlője nemzete, vitélő Toldi Miklósnak. Babel lovag vidám figurájába Harsányi Rezső sok eredetiséget, derűltséget vitt bele s a fogadóné kis szerepéből Simon Jolán határozott, kemény alakítást domborított ki.

A rendezés és a művészi díszletezés elsőrangú volt

Kázmér Ernő.

Szászsorszép. (Zerkovitz-bemutató a Városi Színházban.)
Premier. Parfümtől túlhevített levegő. Asszonyi felérőgektől érzékivé kivirágzott páholyok. Ragyogó fény, hideg esillogás. Pompázó külszín, minden belső érték nélkül. Ez a nézőtér, de a színpad, a költött események kerete is ezt a jellegzetes dokumentálja. Pazar díszletezés, dekorációs hatások, ötletes rendezés, a színészek kínos akarása, — csillogó külsőt bontottak a vázballan testre. A libretto: kortári régiség, de még csak nem is ujonnan befuttatva, vagy legalább is frissé kitesztogatva. Minden sablonos volt: régi hamupipóke mese, régi beállítás . . . unalmas feldolgozás. A kezdetben már ismertük a véget: az ötletek már régi barátaink voltak, sőt előre tudtuk a dialógusokat, a mondatokat, amik ásitássá unalmasították érdeklődéseinket. Ami a partitúrát illeti, hát itt igen különös helyzetbe kerül a kritikus. Zerkovitzsal szemben áll elő az a helyzet, amit úgy nevezhetnénk: a *féltreértettek megfordítottja*. Minden időben voltak kimagasló lángelmék, akik megélték konukat és akiket a tömeg közönyével esetleg el-lenszenívével szemben egymély előrejelző és élesen látó kritikus tudott nagynehezen felszínen tartani, vagy az értelmelenségre — amennyire lehet — igyekezett világosságot beerőszakolni. Itt a kritikus áll tétován és fejcsóválva a publikum magas fémjelzetű értékelése előtt. Mert nem akarjuk ketemre hívni az igazi operette muzsika klasszikus mestereit: Hervé, Offenbach, Lecocq, Planquette, Audran vagy a többi, hogy az összehasonlítás kontraszt hatásával porlasszuk semmivé ezt a partitúrát. Lefokozott igényünkkel még eredetiséget sem követelünk, ment hiszen az újszerű lehetőségek kieléke mind ritkábbá teszi a zenét. Hát ily szerény vártezetten, pusztán csak a muzikalitás objektív elemeivel; zenci gondolkodással és érzetekkel próbáljuk keresni, kutatni hatásának titkát. De nem találjuk. Ötlethiányosság, keserves téma keresés, ösztövére dallamok, szellemesség nélküli harmóniák; üres, invenciómentes, vásári hangszerelés . . . szürke valcerek, verejtékes zökkenések és egymásmellé rakott melodíák — mind és mindenhonnan a középszerűség, a dilettantizmus kristályosodik ki gondolkodásunkra. És érzésünket is minden emóció nélkül hagyja: zenéje csak fülünket érinti, nem jut le a szívig. Vagy talán ez népszerűségének titka: sem agy, sem szív nem kell muzsikájához? Lehet! Tény az, hogy legújabb operettjét is magasra fémjelzte a publikum bő tapsa, s. lelkesedése.

Aba Andor.

MŰVÉSZET.

A művészet céljáról.

Ha értő lélekkel vizsgálod az emberiség egyes koraiban a művészetek fejlődését, észre kell vennöd, hogy *minden kor művészete valamilyen egység felé törekszik. Minden korban kialakul a művészet egységes ideálja a szépről, a tökéletesről. A művészet azonban a szellemi élet terméke s így az egyes korok gondolatvilágával szoros oksági kapcsolatban van. De minden kor gondolkodásmódját az uralkodó társadalmi viszonyok szabják meg s így az egyes korok esztétikai felfogására a társadalmi jelenségeknek természetszerűleg döntő hatásuk van.*

A görög társadalomban (Athén) az egyén szabadsága a lehető legnagyobb. A gondolkodásnak hagyomány vagy tilalom (állami, vallási) nem áll útjában. Mivel nincs a logika útjain kikerülendő akadály, a gondolat világos, nyugodt és harmonikus. Ugyanez a jelenőség tükröződik vissza a görög művészetben is, amely szintén nyugodt, harmonikus s a vonalak egyenletes;

szinte logikus tökéletességű ritmikus hullámzását keresi. Csak a görög társadalom hanyatlásakor, idegen hódítók nyúgja alatt veszti el a megváltozott társadalmi viszonyok következtében a görög gondolat a harmóniát s hajol mindjobban a miszticizmus és a realizmus felé s ekkor tűnik fel a görög művészetben is a dekadencia e határozott jelensége.

Mikor ezután a hellén szellem hanyatlásával Európában a napfényes görög-római kultúra s a misztikus keleti kultúrák összeolvadásából születő új világszemlélet, a kereszténység veszi át az uralmat, a szigorú feudális társadalmi rendszer s a vele kapcsolatos egyházi hierarchia a gondolkodás csillogó álmai helyébe teleologikus gondolkozásmódot hirdet. *Miért élsz? Azért, hogy . . . S ha nem élsz így? Akkor, ez és ez a büntetés sujt! . . .* S megjelennek a misztikus elemek az európai gondolatban. Júpiter-Zeus s a derűs mythológia meghal s helyette új Isten veszi át az uralmat. A mosolygó, gyakran pajkos görög istenek, a huncut faunok és bájos nymphák helyébe komoly ítélő Isten jön szellemek seregével, kiknek egy része az angyalok és szentek jutalmaznak, más része az ördögök, büntetnek. Az emberi szellem megtorpan; nem repülhet többé szabadon, állami törvények, vallási parancsok állják útját a gondolatnak. S gyakran zeng az ítélet a bátorszavu gondolkodóra: eretnek, máglyára. A gondolat komorrá lesz, hallatlan szigorral végig nézi az embereket, kiknek bűneire nincs irgalom, hibáira nincs elnézés. Szigorú fensége az Istennek mindenek felett. A művészet sem az Élet kacajának megcsillanása gyönyörű asszony és férfitesten; nem izmok játéka a szép görög fiún és hús csábjá női derekakban. A fenséges Istent szolgálja minden ecset és minden véső. A szentek szóbrai komoran tekintenek le a bűnök fertőjében fetregő hivekre; szemük, karjuk, ruhájuk minden ránca maga a szigorú Ítélet. A művész főtörekvése a félelmetes, a hatalmas, a lenyűgöző ábrázolása, ami a középkori keresztény gondolat lényegének jobban megfelel, mint a csillogó napfény, a derűs világosság. A tágas görög oszlopcsarnokokat komor, félelmetes templomok váltják fel, amelyekben csak halványan dereng vallami kis világ, — sápadt szimbóluma a gondolat megmaradt életének, — az oltáron égő gyertya fénye vagy a színes ablakok átszűrte napfény. Kisértetiesen kongatják a léptek zaját a magas csúcsívek; a papi imát s a kórus énekét csak mint az egekől leszálló halk isteni igét hallja a hívő. — A társadalom szigorú megkötött formái megkötik az emberi gondolatot s vele a művészet irányát is. Minden, aki él, — király vagy paraszt, filozófus, professor, barát vagy maga a pápa, — csak egyet szolgálhat: az Istent. Miért lenne hát a művész kivétel?

De az élet folyik, mint a nagy folyók s a változott Élet változott élete kíván. A fejlődő iparnak és kereskedelemnek csakhamar szükiké lesz a feudális társadalmi rend s mint kinőtt ruhán a gyerek, hol itt, hol ott üt rajta rést feszülő izma. A társadalmi rend meglazulása a gondolat egyedül helyesnek elismert útjait is kikezdi. Galilei, Kepler, Newton, Giordano, Bruno ki mondják törvényeiket, bárha azokat az eddigi törvényekkel összeegyeztetni nem is tudják. Aristoteles dönthetetlen tekintélye meginog. S ime a gondolat hatása betör a művészetbe is. Az emberi test festésének régi szabályait kikezdi a festők s a trecento és quattrocento előkészítő munkája után a cinquecentoval bevonul a művészetbe, a rajongás, a komor és buzgó hit után újra a hus pogány öröme, a nyugodt, harmonikus, mosolygó szép vágya. A lélek gátjából kitör, a test megtagadt kívánsága után kacagva habzsolja a test

örömét. A horizont tágul s a gondolat szabad útján nekilendül a művészet. Ime a Renaissance.

Ahogy az ébredéskor lassanként elmúlik a rossz álom utóhatása, az inyek keserű összehuzódása s a tagok dermedt merevsége, hogy helyet adjanak az ébredés, a világos utca, a test frissességé fölött való jóérzésnek, úgy tűnik el lassanként a Renaissance művészetéből a komorság, a *tülvilági* merevség s helyébe derűs, mosolygó, *élő* emberek lépnek. — A megingatott társadalmi konstrukció láttára meginog a gondolat eddigi szigorú rendjébe vetett hit. *De mi akkor az igazság? A természet. Miben keresd hát az igazságot? Az élőben, a létezőben.* A művészet is itt találja meg a maga célját. A valóságot, az életet akarja visszaadni.

A valóság keresése. Az újkor és legújabbkor átalakuló társadalmi strukturájában a felszabadult gondolat az igazi valóságot kutatja. Fűnkészi az ok és okozat kapcsolatát, a lényeg és látszat problémáját. De jaj, a gondolat útja ezer. Egy helyről indulva, ezer helyre érhetsz. Nincs biztonság többé. A tudományos kritika megtámadja a létezőnek, a meglevőnek helyességébe vetett hitet. De ha a mai állapot nem helyes, akkor művészetének is helytelennek kell lennie. *Mert, hisz mi más a művészet, mint a kornak önmagából kivetített képe?* S mivel a helyesről, a lét és a mindenség céljáról még nem alakult ki a gondolkozásban egységes irány, a művészet sem tudja még megtalálni útját. *A kritizmus behatol a művészetbe is* és csakhamar számtalan iskola keletkezik, amelyek mindegyike más és más úton keresi az új művészetet. És itt van a kérdés fordulópontja. Az előbbi kor művészei *nem keresték az új művészetet, annak irányát a kor nagy eszmeáramlatai adták meg.* Ha keresésről volt szó, az csak a kifejezőmód eszközeinek keresését jelentette, de nem a célt. Ma — a kifejezőmód eszközei adva vannak, de — *hiányzik a cél.* Az a cél, amit az előbbi korok művészei dús ajándékképpen kapott a gondolkodástól. A régi korok emberének volt pozitívuma arról, hogy mi az igaz és mi a helyes. És ugyancsak volt pozitívuma arról, hogy mit kell hinnie. *A mai gondolkodás főleg negatívumokat ad.* A kritizmus meggyőz arról, hogy mi nem igaz, mi nem helyes. Megmondja azt is, hogy mit nem kell hinned. De pozitívumot, jaj, alig ad. Nincs, ami vezessen Téged az örvények között, mert az a tudat, hogy minden relativ, gyenge vértet testednek az Élet ráduhogó pozitívításával szemben.

Vagy tán a l'art pour l'art hazug célját akarod valiani? Élni, hogy élj, festeni, hogy fess, gondolkozni, hogy gondolkozzál. Mintha bizony enni is az evésért ennél s házat is azért építenéd, hogy házat építs. Ó, azoknak, akik testi munkát végeznek, meg van a pozitívításuk. Az Élet céljait szolgálják ők, minden mozgásukat egy nagy központi cél vezeti, a közönség érdeke. A cipőben járnál fogsz, az asztalon írni vagy enni, a szekrénybe ruhád rakod s a kályha, ha van szemed, melegít. Boldog kézművesek! Ők, a Nagy Mindenség kis parányai, tudják, hogy az egyetemes Élet fontos szervei ők, az Élet nagy gépének lendítő kerekei. De mi vagy te, művész? Te festő, te zenész, te szóbrász, te író? Csak parazita, ki élsz és fölötted zenghet az Élet minden nagy villáma, zúghatnak a zivatarok s csak pengeted rigmusaidat vagy fested képeldet nyugodtan tovább és követeled, hogy eltartson téged a többi, haszontalan herét?

Holott néked kellene lenned a nagy gépezetben az érző szívnek, amely dusan árasztja logikai sorozatba nem foglalható, de a vér minden áramlásával igazolt érveit a Nagy Mindenség céljainak. A kőműves építhet

házat azért, hogy megvédjen másokat a zivatartól és hidegtől. De te nem építhetsz hiu sorokat, hogy mások lusta agyát érzéki mámorokba ringasd. Néked nem lehet osztályrészed a Mindenség egy paránya. Neked a Mindenség zengő szavának kell lenned. Meg kell találnod újra a célt, a hatalmas *Nagy Célt az egyetemes Morálban*. S ekkor majd nem tétovázol tovább. Nem fogod kérdezni: mi is a céloom? — mert szived véérének meleg folyama kérdezetlenül is felel.

De ne sülyedj le hazug, köznapi moralizálásba. *Morárod az emberi lét örök törvénye legyen*, amit nem kell keresned, mert ott van a lelkedben s szemedbe kiált minden kőben, fában, virágban, a Nap daloló sugarában és a zuhogó esőben. S ha nagy egységek, döntő pozitívumok helyett csak negatívumokat találsz; ha a gondolat nem is tudja megtalálni az Élet egyetemes célját, nem tudja megadni néked azt az Ideált, amelyre bátran építs, — mint boldog mesterei a Multnak, — csak a bensődben felhangzó szózatot kövesd s utádról ne térj le soha, mert hidd el nékem, ki magam is kinlódtam a kritizmus ezernyi útját, hogy *csak egy út adott néked s ez a szív forró véérének, az igazi morálnak útja*.

Raith Tivadar.

Az Ernst-Múzeum új aukcióján nyolc teremben és egy-néhány fülkében rengeteg sok képet meg szobrot, rajzot, miniatűröket, arany és ezüsttárgyakat, porcellánokat, fajánszokat, szőnyeget, csipkéket, butorokat, sőt coboly prémezettel, ékszerrel díszített díszmagyar öltönyöket állít ki; a katalógus utolsó száma pedig: 528. Képzeld csak el, ötszázhuszonnyolc tárgy s a jólelkű néző, aki a szomorú novemberi ködös délelőtti nyugodtan, tünelmesen ballag egyik tárgytól a másikig, mégis képes önmagának összefüggéseket találni a rohanó időkkel és a mai életbevágó aktuális üzleti szellemmel. Az ilyen aukciók folyton visszatérő vonatkozásaikkal a múlt napokon felülálló művészi értékeket mentenek át egyik kézből a másikba, az üzletlen keresztül, amelyen természetesen a legtöbbet mindig az aukciót rendezők keresik. Ebből az új aukcióból a finomabb ízlésű nézők és vevők azonban feltétlenül látni fogják azt, hogy a mai vehemens adásvételi üzletek közepette mily vigasztalanul kevés az elsőrangú művészi érték és hogy ezeknek az aukcióknak a mai lázas üzleti napokban mily jelentéktelen az igazi értéket megállapító szerepük. A képek közül kiemelkednek: Rudolf Alt finom vízfestménye, Charpentiernek jellegzetesen túlhaladott pikturája afrikai csataképe, Isabey sajtáságosan szép színárnyalatu tengerparti részlete, Kaulbach fényes női portréja, Lotz Károlynak harmónikus művészetét hűségeesen visszatüköröző színes vázlatai, Makart Bacchus kompozíciója, néhány különösen magyaros Mészöly és egy nagy tájkép Munkácsy Mihálytól, amely részleteiben is szép, értékes s a nagy mesternek kései munkái között egyik legfigyelemreméltóbb alkotása. Néhány készlet meissenai porcellán, olasz bronz mellszobrocskák, japán dombozművek és artisztikus szövésű kaukázusi szőnyegek tűnnek ki a vásári holmik és a régi butorok közül.

KÖZGAZDASÁG.

A Haditermény r.t. évi jelentése az 1918—19. évről. A Haditermény r.t. most hozta nyilvánosságra negyedik évi üzleti jelentését. Az évi pénzügyi forgalom 2 és fél milliárd, a könyvelési forgalom 6 milliárd volt. A külföldi élelmiszerosztály forgalma 13 millió K, az iparosztályé 57 millió K volt. Főleg cirokmagot exportált a H.T. A paprikaüzlet tekintélyes veszteséggel zárult, mert az akkori kormány az eladási árat

rendeleti úton lényegesen leszállította. Ukrajnából 852 vagon cukrot hozott be a H. T. — Huszár miniszterelnök leiratban nevezte ki a Haditermény új igazgatóságát. Az intézet elnöke Emich Gusztáv maradt. Bódy polgármester helyébe Folkusházy alpolgármestert neveztek ki. Az igazgatóságból kivált már Balogh Elemér. A közgyűlést követő igazgatósági ülésen Szilassy Zoltán, aki Rubinek helyébe került az igazgatóságba és Folkusházy Lajost alelnököknek választották meg.

Felelős szerkesztő: KÁZMÉR ERNŐ.

Felelős kiadó: BOROS JÁNOS.

Heti pósta.

K. H. Elolvastuk verseit, nem használhatjuk őket; a gondolatok szétesnek a bizonytalan forma miatt. Talán lesz idővel jobb is.

K. L. A beküldött kéziratok teljesen használhatatlanok, naivak. Kérjük, olvassa lapunkat s rá fog jönni, hogy versei nagyon alulmaradtak azon az obligát nivón, melyet mi követünk.

G. B., Kecskemét. A szerkesztővel szerkesztőségünkben minden délután három és hat óra között beszélhet.

M. N. A gyűjtőleveket tessék kiadói hivatalunknak megküldeni, amelyek vétele után kiadói hivatalunk mindenről bővebben fog válaszolni!

Bertalan ur kalandja: Nem! Nem! Soha! Talán tévedésből küldte hozzánk. Ha mielőbb értesít, esetleg szivességből továbbíthatjuk „Az Ifjak Szava” részére.

Ha ruháját festetni, vagy tisztítani kívánja, forduljon bizalommal Varga kelmefestő és vegytisztító gyárához (IV., Kamenmayer Károly-utca 3.).

STERNBERG
HANGSZER
GYÁR

BUDAPEST, Rákóczi-ut 60.

NYAKKENDŐHAZ

LÁSZLÓ ANDOR BUDAPEST

Klgyó u 5. (Klotild-palota) és Deák Ferenc u. 4. Uri divatárak.

Olvasóinkhoz!

»A HÉT«, a harminc év óta fennálló politikai és irodalmi folyóirat eddigi munkájának magva mindig az volt, hogy a magyar liberalizmust és az irodalom tradícióit, amint az évtizedeken át kiépült és fenmaradt, hozzáközelítse a nyugati demokráciához és az új irodalomhoz.

A proletárdiktatura bukásával, politikai és irodalmi életünk bábeli zavarából ugyanezzel a programmal akarja kivezető ut felé terelni a létében teljesen tönkretett »A HÉT« mindazokat, akik a mai etikának nagy hézagosságát éppen abban látják, hogy hiányzik belőle a tisztaságnak, az erkölcsnek és a szellemi diadalnak eleven ereje. Nagy néma összeomlások után, mérhetetlenül fájdalmas csalódás vár minden tisztalátású politikusra, minden individualista művészre. A haladásért a szélrózsa minden iránya felé megindulnak a leghevesebb harcok. Moráltól, hittől, hazafiságtól duzzadó röpiratok, ujságok hemzsegnek a fórumon és a magyarság nagy szenvedését, égő csalódását «idegen, feltörő fajok» bomlasztó gondolkodásának tudják be, holott a végső küzdelmek utolsó perceiben, éppen a szenvedésnek, a csalódásnak kellene építő akaratra ösztökélnie, új kézfogásra készítenie ennek a tragikus sorsu hazának minden egyes polgárát.

Az igazi szabadság, az igazi liberalizmus útját akarja a nagymultú »A HÉT« továbbra is követni s míg politikájával a legszélesebb emberiesség jogán újra hangsúlyozni kívánja a tradíciós haladás, a becsületes munka, a tiszta morál diadalát, addig az irodalomban és kritikában büszke önérzettel a magyar élet és a magyar erő vivódó akarátát akarja harcba állítani az üres modoru, életelen és megalkuvó irodalmi irányzatokkal szemben.

Harminc évvel ezelőtt ugyanezzel a feladattal indította el az »A HÉT« csekély számú példányait Kiss József s most az elmúlt évek irodalmának legkiválóbbjai újra kezdik a nagy munkát. De ez a becsületes misszió, ez az ideális munka, támogatás nélkül nem tud horizontot teremteni, nem tudja valóságát életre kelteni a magyar ugaron. Hogy a nagymultú, tradíciós erejű »A HÉT« újra megindulhasson s a proletárdiktatura erőszakossága révén elpusztított tőkéjét pótolja, kérnünk kell programmunk követőit és lapunk régi olvasóit, barátait, hogy támogassanak bennünket, mert csak a legszélesebb körű támogatás és áldozatkészség mellett tudunk a nagy küzdelemre felkészülni, a végső diadalig kitartani.

Külső kiállításával is »A HÉT« visszatér ahhoz a formához, amelyet az olvasók ezrei évtizedeken át annyira megkedveltek s amelyért szívesen vállalják azt a többletet, amit a lap költséges előállítása miatt egyrészt rájuk kell hárítanunk abban a reményben, hogy ezek a költségek rövid időn belül redukálódni fognak.

»A HÉT« előfizetési ára egy évre	K 140.—
fél „ „	70.—
negyed „ „	35.—
számonként „	3.—

Előfizetések, valamint a lapra vonatkozó mindennemű megkeresés az »A HÉT« V., Országház-tér 16. címére küldendők.

MEGHIVÓ

Rimamurány-Salgó-Tarjáni Vasmű Részvénytársaság

rendkívüli közgyűlésére,

ly folyó évi december hó 13-án déli 12 órakor a társulat közti irodájában, Budapest, (V., Nádor-u. 36. szám) fog megtartatni.

N A P I R E N D:

1. Javaslat a részvénytőke felemelésére 50000 darab egyenként korona névértékű teljesen befizetett részvény kibocsátása által
2. Az alapszabályok 5. és 9. §-ainak megfelelő módosítása.
3. Az igazgatóság választása, miután működési tartama lejárt.

Azon t. c. részvényesek, kik a közgyűlésen résztvenni kívánnak, vényeket a szelvényekkel együtt az alapszabályok 28. §-a értelmében

később 8 nappal a közgyűlés előtt, azaz 1919. évi december hó 5-én déli 12 óráig

Budapesten a társulat főpénztáránál (V., Nádor-utca 36),
 » a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank pénztáránál (V., Fürdő u. 2),
 » a Wiener Bank-Verein magyarországi fióktelepénél (V., Nádor-
 u. 4), Bécsben a Wiener Bank-Verein pénztáránál I., Schottengasse 6
 sz. alatt tartoznak.

Budapest, 1919. évi november hó 28-án.

AZ IGAZGATÓSÁG.

(Utánnnyomás nem díjaztatik.)

Szerkesztőségünket
 és
 kiadóhivatalunkat

V., Országház-tér 16. sz.

alá helyeztük át és felkérjük
 lapunk barátait és olvasóit,
 hogy ezentúl bennünket fenti
 címen minél sűrűbben keres-
 senek fel.

Fiatalos, üde arcbört

varázsol elő 10 nap alatt és eltávolít minden teinthibét, ugymint mitesszer, pattanás, sárgafolt, ránc, orvörösség, likacsos, hervadt, pöttvűdt bőrt a Dr. Kavserling-féle szépitős er. A kura egyszerű, otthon végezhető mindig feltűnés nélkül. Befejezése után az arcbőr ragyogó szépségben, gyermeki üdőségben és tisztaságban pompázik. **Ára 15.- K.** Diszkrét szétküldés utánvétel. — Gyár: **HYVARYON et Co.** — Szétküldési hely:

GROSS ANTAL, Budapest, VIII., József-körut 23 (Felelelet 1.)

25 darab amerikai írógép

(Underwood, Remington, Smith Bros stb.) érkezett. Azonnal szállíthatók.

Eckstein Gyula irodaberendezési vállalata.

IV. ker., Párisi-utca 1. szám, I. emelet.

VASÜTI ALLOMÁSOKON DOHÁNYTÖZSDÉKBEN KÖNYVÁRUSOKNÁL RIKKANCSOKNÁL

KÉRJE ÉS MEGKAPJA

A HÉT

LEGUJABB SZÁMÁT

ÁRA 3 KOR.

Házilag készült

Női-, férfi- és gyermek-fehérneműek

kézszel himzett ágyszövetek, asztalneműek, vasznak, schiffonok
SZÉKELY JENŐ-nél Kammerla er Károly utca 2.
 Szervita-ter sarok

Dr. Füredi

-féle orvosi rendelő-
 jében férfiak és nők
 betegségei szaksze-
 rűen gyógyíttatnak.

Rákóczi-ut 32. I.

Rendelés egész nap

HIRDETÉSEK

FELVÉTTETNEK A HÉT KIADOJÁBAN

